Michaelis

De Arte Poetica

1857

Herrn Prof. Dr. Beck

Beobachtungen

Rom 31/12 58 am 6/

DE AVCTORIBVS

QVOS

HORATIVS IN LIBRO DE ARTE POETICA

SECVTVS ESSE VIDEATVR

SCRIPSIT

ADOLFVS MICHAELIS

KILIENSIS

KILIAE

EX OFFICINA C. F. MOHR

1857

OTTONI IAHNIO

PATRI ALTERI

SORORVM FILIIS IDEM APVD AVVNCVLVM QVI AD PATREM HONOR. TAC. GERM.

Quinti Horatii Flacci de arte poetica libro[1] uix ullum extat antiquitatis monumentum quod maiores uirorum doctorum turbas excitauerit atque de quo plures eaeque diuersissimae sententiae prolatae sint[2]. id tamen hodie constat Horatii poema non esse congeriem singulorum praeceptorum inter se minime coniunctorum (quae sententia ab initio apud doctos obtinuit) neque minus certum est librum illum non esse perfectam omnibusque numeris absolutam artem, id quod non pauci ita efficere sibi uisi sunt ut uersibus transponendis eiciendisque nouum ordinem constituerent. qua uia post Antonium Riccobonum, Danielem Heinsium, Ludouicum Desprezium, Petrinium, Bouhierium[3] nostra memoria duo Bataui ingressi sunt, quorum alter Peerlkampus, uir egregius et de Horatii carminibus optime meritus, non sine magna iudicii leuitate hac quidem in re officio suo functus est, alter I. G. Ottema, dum certam quandam transponendorum uersuum normam sequi sibi uidetur, et hac in re sibi non constitit et omnino summa temeritate se non abstinuit[4]. his denique paene desperantium

[1] hodie quidem plerique uiri docti hunc librum epistulam ad Pisones inscribunt. at cum Horatium neutra inscriptione usum esse probabile sit, nobis tamen ea opus sit ut breuiter hanc eclogam indicare possimus (quam qui libri secundi epistulam tertiam nuncupant, non meminisse uidentur eam in codicibus manu scriptis ueteribusque editionibus quae ante Henricum Stephanum prodierunt ab epistulis prorsus diuelli), non nouum aliquem titulum fingemus, sed praestabit eo uti quem libri manu scripti praebent. nam in Cruquii codicibus eclogam Q. Horatii Flacci de arte poetica libri nomine inscriptam fuisse certe ueri simile fit ex illius uerbis p. 309[a]; pro certo hoc adfirmare possum de optimo codice Graeuiano, cuius apographum a Iano Broukhusio diligentissime factum penes Hessium Rudolstadensem, uirum doctissimum, est cf. Obbarium, *Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft* 1840 n. 6. 7.

[2] olim credebatur iam Q. Terentium Scaurum commentariorum in hanc epistulam libros minimum decem conscripsisse. de qua re postquam primus dubitauit Eschenburgius (in editionis Hurdianae epistularum ad Pisones et ad Augustum interpretatione Germanica I p. 374 seq.), bene nuper hunc errorem explosit G. Bernhardyus de Horatii epistola ad Pisones, Halae 1847, p. 4. scilicet apud Charisium p. 182 P. legitur ‚impariter Horatius [epistolarum: uersibus impariter iunctis; ubi Q. Terentius Scaurus in commentariis in artem poeticam libro X aduerbium inquit figurauit‘. sed idem Charisius p. 188 P. haec habet ‚primus pro in primis, ut Maro: Troiae qui primus ab oris; ubi Q. Terentius Scaurus commentariis in artem poeticam libro X non qui ante omnes inquit sed ante quem nemo est‘. deinde haec e peculiari aliquo scripto grammatico neque uero e commentario desumpta esse ubi particulae usus docet, quem optime inlustrauit Fr. Ritschelius parergon Plautinorum Terentianorumque uol I p. 362 seqq.

[3] a quibus quae factae sunt transpositiones P. Hofmann Peerlkampus (Q. Horatii Flacci epistola ad Pisones. Leidae 1845) recenset. ceterum male Streuberus loco mox laudando p. 24 Bentleium quoque inter horum numerum rettulit, qui duos uersus (45. 46.) sedem mutare iussit idque haud dubie recte.

[4] Peerlkampiani libri paucis censuram Bernhardyus egit l. l. p. 18 seqq.; alterum (cui titulus est: Q. Horatii Flacci epistola ad Pisones. disposuit I. G. Ottema. Leouardiae 1846) cognosse non uidetur. diuidit autem Ottema

conaminibus spretis tertium interpretum genus neque artem poeticam Horatium scribere uoluisse statuit neque in uitium ab ipso reprehensum incidisse, quod non potenter re lecta ordine deseratur, sed inesse operi suum ordinem, eum tamen non qualem in arte esse deceat, sed e peculiari epistulae consilio profectum. quod quidem consilium quale sit et ipsum disceptatur, cum alii satiram in sui saeculi poetas, praecipue uero in Romanorum drama libro Horatiano contineri, alii poetam aequales suos a uersibus faciendis dehortari, alii denique signifero Wielando eum Pisonem filium natu maiorem siue omnino a poemate condendo siue a fabula scribenda deterrere iudicent. quarum sententiarum qui quamque tueantur quaque ratione singuli inter se differant enumerare neque ex consilio huius scriptionis nec opus est post copiosam Streuberi[5] breuioremque, quibusdam uero in rebus locupletiorem Hilgersii[6] enarrationem: hic quid ipse sentiam breuiter exponere sufficit.

Quod si illud quod ipse poeta in principio epistulae ponit praeceptum de una atque simplici poematis natura consideramus, unum quendam huius quoque operis finem unumque consilium esse oportere concedemus. atqui statim primis uersibus Horatius poematis mali, quippe arte et unitate carentis, speciem adumbrat; denuo extremis malum poetam salse describit a cunctis pariter uitatum atque derisum. manifestum est finem epistulae ad initium redire; neque hoc sine causa factum esse putabis, sed haec exempla aperte eo spectant ut monstranda difficultate dubioque euentu uersus faciendos dissuadeant. et similis consilii uestigia per totam epistulam

totam epistulam in duas partes bipartitas, quarum altera 196 uersuum ad patrem et filios (6. 24. 38. 235. 268. 270. 272. 291, quos locos qui inspexerit uidebit quam leui fundamento haec disputatio nitatur), altera 249 uersuum ad filium natu maiorem scripta sit (128. 153. 156. 183. 188. 366. 385. 387. 407. 426. 436); illam autem a u. 24, hanc a u. 366 incohat, totam denique epistulam u. 360 claudit. intra has partes plurimos uersus sedes commutare iussit, id quod ita defendere studet ut archetypum triginta sex paginarum fuisse statuat, quae singulae ternos denos uersus continuerint, quattuor exceptis, quarum duae duarum illarum partium extremae finguntur, duae ita conlocantur ut duas partes iterum diuidant. has paginas casu quodam fortuito perturbatas esse Ottema putat. mirus sane casus, qui Ciceronis si deo placeret fragmentorum de fato nuper repertorum memoriam reuocat. nam quid de eo dicemus quod in una scheda pagina septima et pagina uicesima prima, in alia deinde uicesima octaua et tertia decima, in alia uicesima quarta et decima, in alia undetricesima et tricesima secunda conlocantur? hoc quidem nullo modo fieri potuit. neque minus insigne est quod eadem pagina saepe uersus e maxime diuersis carminis partibus coniunguntur, uelut quod in pagina undecima archetypi hi uersus fuisse dicuntur 131—135. 240—243. 136—139, in pagina uicesima 272—274. 263—269. 83—85. quam rem quo modo expliocemus non habemus. qui deinde uersus abundabant eos ut spurios missis ambagibus eiecit tyranni instar suo arbitrio omnia regentis miserosque illos nimis obstinatos relegantis; sunt autem hi: 65. 66. 90. 100. 124. 254. 307. 308. 310. 333—37. 394. 395. 404 *et gratia* — 406 *finis*. quorum alii omissi sententiam pessundant, alii iam a ueteribus grammaticis laudantur, uelut u. 65 a Seruio et Prisciano. quamquam igitur tam uetusta perhibetur epistulae interpolatio, tamen in prima pagina octo tantum uersus scripti fuisse dicuntur, scilicet ut quinque reliquorum spatium titulus epistulae expleret: quem morem multo demum post inualuisse satis constat. ad haec omnia accedit mira quaedam in singulis constituendis et disponendis iudicii peruersitas, ueluti cum liber finitur hoc uersu *uerum operi longo fas est obrepere somnum.* ‚hanc epistolam‘ inquit ‚non immerito, suam ipse miratus industriam, opus longum appellauit‘. risum teneatis, amici.

[5] de Q. Horatii Flacci ad Pisones epistola, Basiliae 1839, p. 6—58.

[6] de Quinti Horatii Flacci epistola ad Pisones, Bonnae 1840, p. 5—20. 55—58. cf. Düntzerum, *Kritik und Erklärung der horazischen Gedichte*, 4, 2 (Brunsuigae 1844) p. 342—375.

sparsa sunt [7]. quem autem Horatius dehortari uoluerit dubium esse non potest, cum saepe dum praecepta sua dat Pisones maximeque filium maiorem adloquatur, ad quem cum alia tum haec dicit (366)

o maior iuuenum, quamuis et uoce paterna
fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
recte concedi: consultus iuris et actor
causarum mediocris abest uirtute diserti
Messallae nec scit quantum Cascellius Aulus,
sed tamen in pretio est: mediocribus esse poetis
non homines, non di, non concessere columnae.

et paullo postea (379) pergit

ludere qui nescit campestribus abstinet armis
indoctusque pilae disciue trochiue quiescit,
ne spissae risum tollant inpune coronae:
qui nescit uersus tamen audet fingere.

quae ne inhumanius in adulescentem dicta uideantur, addit quidem haec (385)

tu nihil inuita dices faciesue Minerua:
id tibi iudicium est, ea mens,

sed Pisonem tangi ex eis quae proxime secuntur patet, ubi ait

siquid tamen olim
scripseris, in Maeci descendat iudicis aures
et patris et nostras, nonumque prematur in annum
membranis intus positis: delere licebit
quod non edideris; nescit uox missa reuerti.

longius haec persequi possum sed uix opus esse uidetur [8], itaque quo modo Hilgersius l. l. p. 9 Astii iudicium [9], argumenti a Wielando propositi nulla uel indicia uel documenta in ipso carmine reperiri, probare potuerit non intellego. immo prorsus ex more epistularum Horatianarum est, ut quae doceat utpote in epistula proposita primum ac potissimum eum spectent ad quem scripta est epistula, tum demum ad alios quoque possint et, quoniam non tantum epistula sed poema etiam est, debeant referri.

Et mihi quidem non id modo constare, uidetur Pisonem maiorem de carmine conponendo cogitasse, sed minime dubito quin fabulam scribere in animo habuerit. nam quorsum Horatius ducentis uersibus (89—288) de tragoedia comoediaque Graecorum et Romanorum ageret, nisi eiusmodi consilium adulescenti fuisset? quocum congruere uidetur quod Streuberus l. l. p. 88 monet Sp. Maecium Tarpam qui uersu

[7] cf. 14 seqq. 24 seqq. 32 seqq. 86 seqq. 112 seq. 136 seqq. 297 seqq. 354 seqq. 372 seqq. 419 seqq. 451 seqq.
[8] cf. Streuberum l. l. p. 58.
[9] de Platonis Phaedro, Ienae 1801, p. 35.

387 commemoratur iam a Pompeio anno 55, cum iterum consul magnificentissimos ludos ederet, probandis fabulis praefectum (Cic. ad fam. 7, 1, 1) posteaque Augusto inperante cum quattuor aliis iudicibus eodem officio functum esse[10]. num uero recte olim Orellius[11] suspicatus sit Satyros Pisonem in scaenam producturum fuisse perquam dubium uidetur esse, cum recte Welckerus[12] et Bernhardyus[13] demonstrent Romanos hoc dramatis genus numquam coluisse. nec tamen probo Bernhardyum ita disputantem ‚*ihn* (Horatium) *beschäftigt einzig das theoretische Interesse, das der Kunstgeschichte, nicht die Praxis, und rein in diesem Sinne berührt er, was die Kritik der Form und Oekonomie für jene dramatische Spielart fordert*‘. quae ut melius intellegas ex eiusdem commentatione supra laudata p. 15 haec libet adscribere ‚Pisonis ut uoluntas et studium debuit consiliis seueris atque cautionibus regi, ne taedium limae, incuria sermonis, artes poetillarum ambitiosae improuidam aetatem circumuenirent, ita doctrina iuuenilis et uixdum inchoata notitiam requirebat rerum scenicarum. consentaneum igitur erat ut historia Graecorum inuentorum cum descriptione morum, uariis sermonis rationibus, denique numeris diligenter fingendis coniungeretur.... iam tironem fuisse Pisonem et rebus idoneis leuiter imbutum declarat color praeceptorum ac submissa narrationum uox et institutio subinde scholastica uel potius ad captum puerilem accommodata.... habuit igitur Horatius cur uiribus suis parceret et liberalem doctrinam intra modicos fines contineret ac seriem praeceptionis non modo relaxaret et in anfractus deflecteret, sed familiari etiam sermone callide temperaret‘ et quae secuntur. immo si adulescentulum qui primum uersuum pangendorum periculum facturus erat instituere atque in rectam uiam ducere uolebat Horatius, non debuit hoc officium ita explere ut in carmine tironis usui destinato ‚seriem dilucidam et filum didacticae narrationi consentaneum saepe desideres‘ (eiusdem uiri doctissimi uerba sunt l. l. p. 8). neque adhortantis magistri sed cum comi quadam temperantia dissuadentis amici esse epistulam supra indicatum est[14].

[10] haec scholia Cruquiana ad sat. 1, 10, 38 tradunt similiaque ad illum locum Acro aliis interpretamentis inmiscet. nimis autem caute Massonus (Q. Horatii Flacci uita, Lugd. Bat. 1708, p. 166) de hac re dubitat et quinque illos iudices ad similitudinem totidem uirorum Athenis et in Sicilia iudicandis comoediis constitutorum fictos esse conicit, cum nihil insit quod probari nequeat. sed quod Streuberus l. l. scholium Cruquianum adfert quo Pisonem de fabula scribenda cogitasse demonstret, non bene fecit. in illis enim scholiis ad art. poet. u. 386 haec adnotantur ‚olim aliquando. scripsit enim Piso tragoedias‘. atqui Horatius illo loco non de tragoediis scriptis sed quas Pisonem fortasse scripturum esse suspicatur loquitur, itaque illa scholiastae explicatio una e multis illis, in Horatianis quoque scholiis haud infrequentibus, est quas ex ipsis scriptorum uerbis commentatores finxerunt. similiter scholiasta codicis Vindobonensis B apud Passow. p. CXXXIIII ‚Horatius‘ inquit ‚facit hunc librum amicis suis, patri et filiis, quorum maior erat scriptor comoediarum‘.

[11] in prima Horatii editione, in excursu ad u. 220, uol. 2 p 657. postea uero Orellius hanc sententiam retractasse uidetur, cum hic excursus in tertia certe editione deletus sit.

[12] *die griechischen Tragoedien* 3 p. 1361 seqq.

[13] *Grundriss der römischen Litteratur*, ed. III, adn. 287, p. 375.

[14] accedit Bernhardyi opinio quodam modo ad hanc quam e scholiasta Rhenaugensi inedito Orellius ed. I, 2 p. 657 adfert ‚Pisones, nobilissimi Romani, aliorum scripta reprehendi uidentes, ne suis publicatis idem contingeret timentes, Horatium artis poeticae optimum praeceptorem ut eos in scribendo institueret rogauerunt‘.

De consilio quod poeta in conscribenda epistula secutus sit haec monuisse sufficiat. cum uero supra dixerimus hoc unum quoddam esse debere, iam ad seriem sententiarum nos conuertamus ac num haec cum consilio illo congruat consideremus. qui sententiarum conexus mirum est quam uarie a uiris doctis explanatus sit, eo magis mirum quoniam ipse poeta in hoc de quo agimus libello bene ac prudenter de ordine disputat u. 42 seqq. sed hoc ipso quod eorum quae dici debent alia statim proferuntur, alia eaque plurima differuntur ordo ut uenustior ita artificiosior euadit magisque grata uarietate moratur. atque in primis Horatium hoc suum praeceptum seruasse uidemus, qui ubique dispositionem non quasi digito monstrare sed ut bonus ingenuusque poeta paullulum abscondere soleat. et ita demum omne fert punctum, ut admonitionibus atque praeceptis passim aptis locis alia intermisceat magis ad delectationem conparata[15]. attamen inesse certum ordinem poemati oportet, quem ut poetae esse dixi e primo obtutu remouere, ita legentis est indagare atque detegere. quod munus iam ita adgrediar ut relicuorum interpretum fere ratione non habita quem ordinem inesse ipse putem paucis explicem.

Exorsus igitur ab adumbratione malae picturae, cuius singulae partes sibi non conueniant, unum quodque artis opus simplicem atque unam decere naturam ostendit Horatius (1—23), quam non adsequaris nisi arte; qua qui carent speciem tantum recti (δόξαν, non ἐπιστήμην) habent eaque decepti totum ponere nesciunt, quippe in quo omnia congruere oporteat (24—37). maxime autem, ut horum errorem uitemus et artem ad adsequendam illam unitatem necessariam nobis conparare possimus, res quam tractaturi sumus pro uiribus eligenda est, cum ita demum aptus ordo contingat et facundia (38—44), cuius non exigua pars in uocabulis antiquis recte adhibendis uersatur maximeque in nouis secundum certas quasdam leges fingendis (45—59), propterea quod et uetera non semper sufficiunt et usui obtemperandum est (60—72)[16]. praeter uocabula autem in carmine numeri ad materiam accedant necesse est, quorum origo quantum fieri poterat uariusque usus breuiter inlustratur, quos nisi quis ita adhibere scit ut ad rem tractandam apti sint unitatemque illam adiuuent, omnino is poeta non est (73—88).

Haec bene inter se coniuncta esse et quam maxime commune atque generale disputationis de uno aliquo poesis genere instituendae fundamentum continere adparet. iam uero propius ad propositum accedit poeta quaeque exin expositurus est, in eis semper scaenae scaenicaeque poesis habet rationem, eiusque cum adulescentem Romanum adloquatur maxime Romanae. lenis autem transitus a uariorum metrorum

[15] ueluti 63 seqq. 158 seqq. 326 seqq. 391 seqq. quibusque in fine insanus poeta describitur.

[16] quod Horatius hunc locum qui est de nouandis uocabulis tot uersibus tractat, cum pauciora sufficere uideantur, id haud dubie inde explicandum est quod noua illa secta poetarum ob hanc ipsam rem male audiisse uidetur, Horatius uero nimis artum sermonis ambitum detrectabatur. certe etiam in epistula ad Florum scripta, 2, 2, 115 seqq., de eadem re pluribus exponit.

enumeratione eorumque recto usu praecipiendo ad sequentia fit, quibus quod in uniuersum modo docuit ad fabulas quoque pertinere demonstrat, pro uariis rebus formam eligendam esse atque seruandam neque tragoediae comoediaeque colores permiscendos (89—98); porro ut poëma audientium animos ad poetae arbitrium adficiat, dicentium quoque uerba et sermones quam accuratissime rebus personaeque fictae respondeant necesse est (99—118), siue materiam e ueteribus mythis narrationibusque iam saepius tractatis sumpseris (119—124), siue ipse noua finxeris argumenta, quae ut sibi constent maxime uidendum est (125—127). cum uero noua fingere plus habeat difficultatis et periculi, rectius diu probata nouo modo tractabis nec tamen inliberalem imitatorem te praestabis (128—135). exordium simplex sit et modestum neque longius repetitum, deinde continuo cursu progrediatur semper euentum praeparans oratio, neue singulae partes inter se discrepent unitatemque uiolent, sed accurate omnia concinant: quarum uirtutum Homerus praeclarum exemplum proponitur (136—152)[17]. deinde proprii cuiusque aetatis mores pingendi atque strenue seruandi sunt, ut non modo totum opus unum sit sed singulae quoque personae simplices sint sibique constent (153—178). porro accurate discernendum est quid in ipsa scaena oculis subiciendum sit quidque narrationi magis conueniat (179—188) curaque adhibenda ut iusto ambitu neque nimio personarum numero molesta procedat fabula, ut denique simplex sicut initium etiam finis sit (189—192). praeterea chori carmina neue a fabulae argumento aliena sint eiusque unitatem turbent et in numeris modisque a nimia illa quae sensim inualuerat licentia se abstineant (193—219). his addit Horatius satis amplam dramatis Graecorum satyrici expositionem, quod tractaturum inprimis admonet ne uocabula eligat aut nimis trita atque inmunda aut turgida atque inflata, sed ut sermone utatur simplici et de medio sumpto (220—250). itaque postquam de fabulae unitate, de argumento eligendo et pertractando, de personarum moribus, de actionis narrationisque discrimine, de choro denique et de dramate satyrico non eo quidem ordine quem solum sequi ac defendere possis, at bono tamen et probabili disputauit, sicut priorem epistulae partem metrorum explanatione concluserat, ita ad uersum proprie dramaticum pergit et, siquidem per totam hanc disputationem Romanorum maxime commodo prospicit, Romani senarii tamquam historiam adumbrat; quo Pisones moneat ut a

[17] non nulli interpretes propterea quod hoc loco non e tragica poesi exempla adferuntur, sed e cyclio aliquo poeta et Homero, mediam epistulae partem in enarranda poesi dramatica uersari prorsus negarunt. sed cum modo monuerit poeta ut Iliacum carmen in actus deducatur, id est ut ex epica poesi argumentum fabulae petatur (cf. 120 seqq.) — *ἔοικε μὲν γὰρ (ὁ Ὅμηρος) τῶν καλῶν ἁπάντων τούτων τῶν τραγικῶν πρῶτος διδάσκαλός τε καὶ ἡγεμὼν γενέσθαι* Plato de re publ. 10 p. 595c —, haud dubie ad ea quae de tragoedia disputat inlustranda exemplis ex epicis carminibus desumptis uti potest. similiter Aristoteles in disputatione de tragoedia non dubitauit exempla Homerica adhibere: poet. 13, 7 *δευτέρα δ' ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις (τραγῳδίας) ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσιν.* 15, 7 *φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ ἀπὸ μηχανῆς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν.* 16, 3 *οἷον Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν.* 16, 5 *ἡ ἐν Ἀλκίνου ἀπολόγῳ (ἀναγνώρισις), ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ καὶ μνησθεὶς ἐδάκρυσεν.* aliter se habet Odysseae conmemoratio 17, 5.

neglegentia plerisque poetis conmuni in uersibus fingendis caueant neue Plautum ceterosque poetas antiquos Romanos, qui quamuis a multis summis laudibus elati arte careant, imitentur sed quam maxime Graecorum explorent atque sequantur praeclara exempla (251—274). hoc Horatium mouet ut dramaticam Graecorum et Romanorum poesin conponat atque conparet; quam ob rem primum tragoediae comoediaeque apud Graecos initia et progressus enarrat (275—284), deinde Romanos quoque poetas satis multum in hac arte profecisse ostendit; quorum conatus multo plus laudis mererentur, nisi omnes limam operi adhibere supersederent: ab hoc igitur uitio, quod etiam epp. 2, 1, 167 ciuibus suis exprobrat, etiam atque etiam Pisones dehortatur (275—294). hoc autem malum maxime inde manasse indicat Horatius quod plerique Democritum secuti ingenium arti praestare existument; quam opinionem cum ipse inprobet, festiue multoque cum sale exponit poetae gloriam sibi abiciendam esse:

ergo fungar uice cotis, acutum
reddere quae ferrum ualet exsors ipsa secandi:
munus et officium nil scribens ipse docebo,
unde parentur opes, quid alat formetque poetam,
quid deceat quid non, quo uirtus quo ferat error (295—308).

Haec uerba quae ad postremam epistulae partem uiam muniunt quibusdam interpretibus totum carmen explicare eiusque argumentum continere uisa sunt; quod uix crediderim, cum recte monitum sit ita his uerbis uix locum inueniri potuisse minus aptum. sed id mihi quidem manifestum uidetur, uerbis illis dispositionem sequentium indicari, nec sine sale poeta, cum per totum carmen sententiarum conexum modo singulis praeceptis nude iuxta se positis modo intermixtis a proposito degressionibus uariasset atque occultauisset, iam ubi se magistri uice functurum professus est, suum sibi ordinem praescribere uidetur ad quem praecepta dirigat[18]. primum enim docet u n d e p a r e n t u r o p e s, e sapiendo, ni mirum, et accurata morum uitaeque cotidianae cognitione: ita prouisam rem uerba non inuita secutura neque afore qui plaudant (309—322). deinde a l i f o r m a r i q u e p o e t a m praedicat liberali illa Graecorum disciplina, non sordida Romanorum institutione ad solum quaestum spectante (323—332). porro q u i d d e c e a t q u i d n o n ita praecipit (333—365) ut, cum simul utilitati atque uoluptati consulendum sit, et breuitate et ueritate opus esse doceat, quam siquis adsecutus fuerit eum laudatum iri (—346): quin paucis quibusdam delictis facile ignosci, modo ne aequo plura sint atque eadem semper (—365). id denique explicaturus q u o u i r t u s q u o f e r a t e r r o r (366—476) non sine grauitate maiorem

[18] similiter, si recte Streuberi uerba intellego (l. l. p. 43. 47 seq.), Mittermayerus, cuius libellum de Horatii ad Pisones epistula Schafnaburgi a. 1827 editum inspicere non potui, ad hos uersus extremam libri partem disposuisse uidetur; quocum num in singulis mihi conueniat nescio. quod autem Streuberus, qui hunc conatum plane inprobat, de rebus illis uersibus indicatis in carmine nihil scriptum esse contendit, id leuius dictum est. nimis quidem anxie ut solet Regelsbergerus ad hos uersus sequentia exegit.

iuuenum adloquitur eumque edocet poetis mediocribus esse non licere, quippe liberalem artem iuuandis animis natam exercentibus; quam ob rem et ipsius animi inpetu quodam et inpulsu opus esse et, si tamen uersus pangere non destiterit adulescens, seuero cum ipsius tum peritorum iudicio carmen subiciat neue scribere et edere festinet, quod neglegentius elaboratum cupidiusque emissum nil nisi dedecus atque inrisionem laturum sit (—390). contra qui uere poetae sunt summo semper in honore fuerunt (—407), sed ut quis uere sit poeta et ingenium habeat et artem necesse est (—418). et ei quidem facile inuenientur qui carmen laudent, praesertim donis adlecti, sed eorum laudes nihil ualent (—437): immo quo quis acrius reprehenderit, sicut Quintilius facere consueuerat, eo meliorem et benigniorem iudicem eum esse scito (—452). cuius seueris quidem sed utilibus sapientibusque consiliis spretis siquis tamen per se sapere ausus inuita Minerua poetari non desinit, is ab omnibus uitabitur atque ridebitur, a nemine siquid forte ei acciderit auxilium sperare poterit, quippe cum a cunctis insanus habeatur neque cuiquam non sit molestus — triste exemplum omnibus qui eius similes sunt (—476).

Huic argumenti epistulae expositioni iam subiungere libet, quo certiore disputatio nostra nitatur fundamento, breuem summorum praeceptorum enarrationem [19]. quae fere haec sunt. primum locum obtinet unitatis lex utique obseruanda, ne singulorum poesis generum indoles uitietur (86), ut unum quodque opus sibi constet (23. 34) cuius rei exemplum Homerus proponitur (152), ut personarum aetas et mores ad imum seruentur (126 seq. 176 seqq.), neue chori carmina a relicua tragoedia differant (195 seq.). ad quam simplicem poematis naturam non solo ingenio peruenitur (quod quidem quanti Horatius faciat aliis locis declarat, conf. sat. 1, 4, 43. carm. 3, 4, 21 seqq.), sed praeter ingenium, quod plerique poetae Romani sufficere putabant (295 seqq.), cum poetis aurea illa mediocritas concedi non possit (372 seq.), maxime arte opus est (86 seqq. 408 seqq.) qua ponere totum discimus (34), qua pulchrum et ad apte adficiendos audientium animos idoneam poesin reddimus (99 seqq.), quaque omnino a uitiis cauemus (31); prudenti deinde argumenti electione (38 seqq.) opus est et adsidua meditatione atque praeparatione (311 seqq.), diligenti denique emendatione acrique censura (291 seqq. 387 seqq. 437 seqq.). ars autem prohibet ne modus excedatur cum in oratione atque sermone (25 seqq. 93 seqq. 225 seqq. 244 seqq.) et in numeris modisque (211. 214 seqq.) et in numero personarum fabularumque ambitu (189 seqq.), tum in narrandis uel adeo ante oculos proponendis rebus aut foedis aut incredibilibus (185 seqq. 191 seq. 339 seq.). artis uero et modi optimi magistri non sunt antiqui illi poetae Romani, quos in hoc ipso quod sine arte scripserint Horatius et in nostra epistula (258 seqq. 270 seqq.) et alibi reprehendit, sed Graeci, inuentores omnium et poesis et numerorum generum (73 seqq. 275 seqq.), quibus ipsa musa et ingenium dedit et ore rotundo loqui (323 seq.), a quibus sapere discas (310),

[19] aliud eorum spicilegium exhibuit Ed. Müllerus, *Geschichte der Theorie der Kunst bei den Alten*, 2 p. 270–283.

quos et in eligendo argumento (129) et in fingendis uocabulis (52 seq.) et in rebus metricis (268 seq.), in tota denique conpositione et dispositione (140 seqq.) sequaris, quorum exemplaria nocturna diurnaque manu uerses. —

His ita praemissis ad id quod propositum est transgredi licet, ut inuestigemus quosnam potissimum auctores in conscribendo hoc libello Horatius uideatur secutus esse. qua in re primum quaerendum erit num ipse poeta forte uiam nobis monstret. at ut supra ordinem consulto abscondi ab Horatio indicaui, ita auctores quoque non nominat sed de industria studia sua occultat, ut quae docet non tam e diligenti rerum perscrutatione manare quam quasi per sermonem nulla data opera effluere uideantur. attamen u. 78 grammatici conmemorantur, u. 310 Socraticae chartae, u. 276 indicantur qui de Thespide exposuerint, u. 409 qui quaesierint natura fiat laudabile carmen an arte, porro u. 297 Democriti de hac re sententia adfertur, u. 465 Empedoclis interitus narratur, Homeri deinde Odysseae prohoemium u. 141 seq., cyclii cuiusdam poetae exordium u. 136 Latine redditur, multarum denique tragoediarum personae enumerantur earumque mores notantur. et Troiani quidem belli scriptorem, ‚qui quid sit pulchrum quid turpe, quid utile quid non, planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit‘, quin diligenter Horatius legerit et relegerit nemo dubitabit; de cyclio illo poeta, cuius ne nomen quidem nobis notum sit, iudicare non licet. tragoediae autem quarum mentio fit paene omnes a Romanis poetis tractatae sunt. Thyestae enim cena (91) post Ennium a Vario Horatii aequali egregia tragoedia celebrata est (conf. Ribbeckii tragicorum Latinorum rell. p. 267. 347). ad eandem fabulam siue ad Attii Atreum (Ribbeck. p. 333 conl. fr. 12) referri potest Atreus ille nefarius exta coquens (186), item Telephus pauper et exul (96. 104) ad Ennii (Ribbeck. p. 262 conl. fr. 1. 3) siue Attii (Ribbeck. p. 307 conl. fr. 3. 4) Telephum. Achillem (120) in scaenam produxerunt Liuius Ennius Attius, quin ipse Augustus hoc argumentum tractauit (Ribbeck. p. 244. 272. 304. Suid. Αὔγουστος); Medeam (123. 185) repraesentarunt Ennius et Attius (Ribbeck. p. 248 seqq. 317), Inonem (123) Liuius (Ribbeck. p. 244), Io (124) Attius (Ribbeck. p. 300); tristi Oresti (124), quem scaenis agitatum Vergilius dicit Aen. 4, 471, locus erat in Ennii Eumenidibus (Ribbeck. p. 270), fortasse etiam in Naeuii Iphigenia (Ribbeck. p. 247), Prognae (187) denique in Liuii Attiique Tereis (Ribbeck. p. 244. 315). restant igitur quos a Latinis poetis repraesentatos esse non possit demonstrari Peleus pauper et exul (96. 104) — nam Ennii Telamo huc non pertinet — qualem Euripidis cognominis tragoedia exhibuit (conf. Welckerum, *die griechischen Tragoedien* 2 p. 809), deinde Cadmus in anguem conuersus (187) quocum apte conparantur haec Euripidea ab Hermogene de inuent. 4, 12 seruata (conf. Welcker. l. l. p. 810)

οἴμοι, δράκων μου γίγνεται τό γ' ἥμισυ·
τέκνον, περιπλάκηθι τῷ λοιπῷ πατρί,

denique perfidus Ixion (124), de quo cum neque a Graecis neque a Romanis tragicis in scaenam productus esse uideatur quid statuendum sit non liquet. — consentaneum quidem est omnes hasce fabulas primum a Graecis esse tractatas, quin maior earum pars ab Aristotele in poetica enumeratur, sed ut inde Horatius sua deprompsisse non possit; uerum tamen Horatium Romanas potius tragoedias respicere puto. nam si Pisones, si denique Romani eas personas quarum mores Horatius hic indicat ipsi passim in scaena uidebant, multo aptior Horatii enumeratio est qua inlustretur quo modo personae pro diuersis moribus fingi atque repraesentari debeant. deinde ut de Romanis tragoediis poetam loqui credamus eo quoque conmouemur quod personis his tragicis opponuntur aliae e comoedia Romana petitae, Chremes (94) Dauus (237) Pythias Simo (238). neque si Graecarum fabularum rationem habuisset, Horatium Thebanam domum, de qua plurimae eaeque optimae tragoediae extabant, prorsus silentio praeteriturum fuisse probabile est [20]. nec tamen mirabitur non nulla argumenta ab Horatio commemorata hodie inter Romanorum tragicorum reliquias non extare, qui mancam nostram atque laceram scaenae Romanae cognitionem animo reputauerit. denique fortasse non ubique Horatius certas quasdam tragoedias respexit sed potius quales fingi possent personae adumbrauit.

Quod utut se habet, adparet neque Homerum cycliumque illum poetam neque qui quas recensui tragoedias scripserunt proprie auctores dici posse quos poeta in conscribenda hac epistula secutus sit, sed tantum ut exemplis eis uti Horatium [21]. uidendum uero an relicuorum illorum locorum alia forte ratio sit. et a Socraticis quidem chartis ut ordiamur, haec docet Horatius (309)

> recte scribendi sapere est et principium et fons:
> rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae,
> uerbaque prouisam rem non inuita sequntur.
> qui didicit patriae quid debeat et quid amicis,
> quo sit amore parens quo frater amandus et hospes,
> quod sit conscripti quod iudicis officium, quae
> partes in bellum missi ducis, ille profecto
> reddere personae scit conuenientia cuique.

recte Arnoldus [22] hac singulorum officiorum enumeratione Xenophontis memorabilia Socratis indicari suspicatus est. nam patriae quid debeatur Socrates ibi paene nullo capite non exponit; amicis uero quid praestandum sit fusius libri secundi capitibus

[20] cum uersu 129 (*Iliacum carmen*) conferri potest quod Welckerus l. l. 2 p. 1344 obseruat paene dimidiam partem tragoediarum Romanarum in fabulis Troicis uersari.

[21] idem de his statuendum est quod u. 9 seq. Horatius fortasse Diphili uersus respicit ab Athenaeo 6, 223 b seruatos *ὡς οἱ τραγῳδοί φασιν, οἷς ἐξουσία ᾽στὶν λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν μόνοις*, et u. 304 seq. Isocratis dictum quoddam imitatur *αἱ ἀκόναι αὗται μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον ὀξέα καὶ τμητικὸν ποιοῦσιν* ([Plut.] uitae X oratt. p. 838 e).

[22] *über die griechischen Studien des Horaz.* 2. *Abth.*, Halae 1856, p. 30.

4—7. 10 traditur, uelut in his 2, 4, 6 ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῶν κοινῶν πράξεων· καὶ ἄν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέῃ συνεπισχύει, ἄν τέ τις φόβος ταράττῃ συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπείθων τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλεῖστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλεῖστα ἐπανορθῶν. deinde quo modo parentes colendi sint 2, 2 Socrates Lamproclem filium natu maximum docet, qui erga matrem ingratum animum ostenderat, et capite sequenti de fratrum inter se amore disputat, Chaerephontem et Chaerecratem reconciliaturus, ubi § 19 καὶ μὴν inquit ἀδελφώ γε ὡς ἐμοὶ δοκεῖ ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμὼ τἆλλά τε ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις . . . ἀδελφὼ δὲ φίλω ὄντε καὶ πολὺ διεστῶτε πράττετον ἅμα τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν. de hospite quidem nihil praecipitur, sed quod conscripti (siue βουλευτοῦ) et iudicis officium sit uno eodemque exemplo ipsius Socratis demonstratur (1, 1, 18 conlatis quae de magistratuum officiis initio libri tertii exponuntur). prorsus singulari denique ratione 3, 1 Socrates de ducis officio cum familiari quodam disputat, qui a Dionysodoro totam artem bellicam accepisse sibi uidetur, cum tantummodo quo modo acies instruenda sit didicerit, quam artem Socrates exiguam totius disciplinae partem esse docet: καὶ γὰρ inquit παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρὴ καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργαστικὸν καὶ ἐπιμελῆ καὶ καρτερικὸν καὶ ἀγχίνουν καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὠμόν, καὶ ἁπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον, καὶ φυλακτικόν τε καὶ κλέπτην, καὶ προετικὸν καὶ ἅρπαγα, καὶ φιλόδωρον καὶ πλεονέκτην, καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν. quae omnia conplectitur cum capite insequenti ducis esse exponit efficere ut milites uincendis hostibus quam fortunatissimi sint, ducem igitur militibus beatitudinis auctorem esse debere. haec si reputaueris, a uero non alienum esse uidebitur Horatium illis uersibus Xenophontis memorabilia indicare; et iam Lambinus suspicatus erat poetam significare libros a Platone Aeschine Xenophonte et ceteris Socratis auditoribus ac discipulis et qui ab eis orti essent scriptos, Platonis Xenophontis Aeschinis Antisthenis scripta Orellius, alii alios. e quibus quid de Platone statuendum sit infra demonstrabitur, cum iam ceteri auctores quos Horatius nominat lustrandi sint.

De illa igitur quaestione utrum ars praestet an ingenium (408 seqq.) in utramque partem olim disputatum est. Pindarus Ol. 2, 86 σοφὸς inquit ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὡς ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον, itemque inter Romanos Cicero naturae plus tribuit pro Archia 7, 15 ‚ego multos homines excellenti animo ac uirtute fuisse et sine doctrina naturae ipsius habitu prope diuino per se ipsos et moderatos et graues extitisse fateor. etiam illud adiungo saepius ad laudem atque uirtutem naturam sine doctrina quam sine natura ualuisse doctrinam‘, sed idem addit ‚atque idem ego contendo cum ad naturam eximiam atque inlustrem accesserit ratio quaedam conformatioque doctrinae, tum illud nescio quid praeclarum ac singulare solere existere‘ (conf. rhet. ad Her. 1, 1. 3, 21, 34), haud dubie Platonem suum secutus qui in Phaedro p. 269 d ita disputat εἰ μέν σοι ὑπάρχει φύσει ῥητορικῷ εἶναι, ἔσει ῥήτωρ ἐλλόγιμος προσλαβὼν ἐπιστήμην τε καὶ μελέτην· ὅτου δ' ἂν ἐλλίπῃς τούτων, ταύτῃ ἀτελὴς ἔσει. longius etiam

progressi Epicharmus et Critias (apud Ioannem Stobaeum floril. 29, 54 et 10) arte (ἐκ μελέτης) plures quam natura existere bonos censent. omnino autem hanc oppositionem tritissimam fuisse cum alia exempla tum scitum hoc Cillactoris epigramma (anthol. Palat. 5, 45) conprobat

παρθενικὰ κούρα τὰ ἃ κέρματα πλείονα ποιεῖ,
οὐκ ἀπὸ τᾶς τέχνας, ἀλλ' ἀπὸ τᾶς φύσιος.

uerum Horatius illo loco maxime Democriteam quandam sententiam respicit (id quod u. 295 seqq. ostendunt) quam interpretes non bene confuderunt cum altera Ciceroni nota (de diuinatione 1, 37, 80. de oratore 2, 46, 194), quam Clemens Alexandrinus strom. 6, 18, 168 p. 298 nobis tradidit ποιητὴς δὲ ἅσσα μὲν ἂν γράφῃ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱροῦ πνεύματος, καλὰ κάρτα ἐστίν. at sententia illa ab Horatio significata certe talis qualem poetae isti ab Horatio derisi sequebantur moribusque et uita exprimere studebant, uere Democritea esse non potest, cum Ioannes Stobaeus floril. 29, 66 dictum quoddam philosophi adferat huic sententiae prorsus oppositum, πλέονες ἐξ ἀσκήσιος ἀγαθοὶ γίνονται ἢ ἀπὸ φύσιος, quod et Müllerum et Mullachium[23] et Horatii interpretes plane fugisse uidetur. itaque contrarium illud dictum poeta ex ipsius Democriti scriptis non facile cognouerit. potest igitur rectum esse quod Arnoldus loco supra laudato p. 33 coniecit hoc Democriti dictum itemque quae de Empedocle narrantur (464 seqq.) Horatio innotuisse ex Aristotelis aliquo scripto, fortasse ex eo quod περὶ φιλοσοφίας inscriptum non modo philosophorum sententias enumerauerit atque diiudicauerit sed etiam de uita eorum egerit. quid uero? idem Aristoteles περὶ ποιητῶν scripsit: num igitur quae de poetis a Flacco narrantur ex hoc libro sumpta esse suspicabimur? certe non omnia, ut infra uidebimus.

Versu autem 78 ubi eiusmodi quaestio ad litterarum historiam pertinens tractatur grammaticos Horatius conmemorat his uersibus notissimis

uersibus inpariter iunctis querimonia primum,
post etiam inclusa est uoti sententia conpos:
quis tamen exiguos elegos emiserit auctor
grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.

iuuat conferre quae in Orionis etymologico leguntur p. 58, 7 ed. Sturz. ἔλεγος ὁ θρῆνος

[23] qui in Democriti Abderitae operum fragmentis, Berolini a. 1843 editis, p. 185 seqq. fragmenta libri περὶ παιδείας similis argumenti conlegit hoc omisso, et p. 359 cum duobus Ciceronis locis Horatii uersus conponit, quos ‚minus recte' philosophi sententiam reddere existumat. Eduardus quoque Müllerus (*Gesch. d. Theorie d. Kunst bei d. Alten* 1, 20 seq.) Ciceronem et Horatium eandem Democriti sententiam spectare putat; qui cum etiam ignoret alteram apud Clementem extare — quam primus Mullachius p. 236 indagasse uidetur —, falsam Ciceronis et Horatii esse furoris interpretationem perhibet, natam ex Democriti locutione, quae ‚etsi absit a uersu, tamen quod incitatius feratur et clarissimis uerborum luminibus utatur, potius poema putandum quam comicorum poetarum' sit (uerba sunt M. Tullii in oratore 20, 67, ubi cum Platone eum conponit, de quo Aristoteles apud Diog. Laert. 3, 37 dicit τὴν τῶν λόγων ἰδέαν αὐτοῦ μεταξὺ ποιήματος εἶναι καὶ πεζοῦ λόγου). haud dubie uir egregius si Clementis locum cognitum habuisset, ad hanc explicationem non confugisset. duae sunt Democriti sententiae, quarum alterius Cicero rationem habet, altera ab Horatio perperam adhibetur: quae cum in argumento quodam modo simili uersari uideantur, ab interpretibus confusa sunt.

διὰ τὸ δι' αὐτοῦ τοῦ θρήνου εὖ λέγειν τοὺς κατοιχομένους· ὅθεν πεντάμετρον τῷ ἡρωικῷ συνῆπτον οὐχ ὁμοδραμοῦντα τῇ τοῦ προτέρου δυνάμει ἀλλ' οἷον συνεκπνέοντα καὶ συσβεννύμενον ταῖς τοῦ τελευτήσαντος τύχαις· οἱ δὲ ὕστερον πρὸς ἅπαντα ἀδιαφόρως. εὑρετὴν δὲ τοῦ ἐλεγείου (φασὶν) οἱ μὲν τὸν Ἀρχίλοχον, οἱ δὲ Μίμνερμον, οἱ δὲ Καλλῖνον ** παλαιότερον. οὕτω Δίδυμος ἐν τῷ περὶ ποιητῶν [24]. qui locus cum Horatianis illis uersibus admodum conspirat. atqui Horatium hanc opinionem ab ipso Didymo accepisse probabile non est, siquidem recte Mauricius Schmidtius in docto et laborioso libro quem de Didymo Chalcentero conposuit p. 6 hunc anno fere 712 = 42 natum esse suspicatur. potest uero Didymus illa ab Aristotele sumpsisse cuius de hac re sententia apud scholiastam Bobiensem in Ciceronis orationem pro Archia c. 10, 3 extat ,primus autem uidetur elegiacum carmen scripsisse Callinos (Aliinos *cod.*); adicit Aristoteles praeterea hoc genus poetas Antimachum Colophonium Archilochum Parium Mimnermum Colophonium, quorum numero additur etiam Solon Atheniensium legum scriptor nobilissimus' [25]. sed tamen non in omnibus Didymo et Aristoteli conuenit et fortasse ille sua aliunde petiit. quapropter Horatiana illa ad Aristotelem referenda esse non constat.

Iam uero ad ea proficiscamur quae certiora uideantur. Porphyrio enim commentarium suum his uerbis incipit ,hunc librum qui inscribitur DE ARTE POETICA ad L. Pisonem, qui postea urbis custos fuit, eiusque liberos misit (nam et ipse Piso poeta fuit et studiorum liberalium antistes). in quem librum congessit praecepta Neoptolemi de arte poetica, non quidem omnia sed eminentissima'. ita Fabriciana editio anni 1555 haec uerba exhibet. cum tamen notum sit quam parum certo fundamento nitantur qualia uolgo circumferuntur scholia, libenter consulemus codicem Porphyrionis Monacensem ab Hochedero [26] publici iuris factum, qui post Neoptolemi nomen addit τοῦ Παριανοῦ [27]. itaque Meinekius in analectorum Alexandrinorum epime-

[24] haec, de quibus emendandis bene meruerunt Ruhnkenius ad Callimachum Ernestii I p. 439 et Mauricius Schmidtius, Didymi Chalcenteri fragm., Lips. 1854, p. 387, in codicibus manu scriptis ita disposita leguntur, ut uocabula quae sunt εὑρετὴν ... παλαιότερον inter κατοιχομένους et ὅθεν inserta conexum sententiarum interrumpant, quam ob rem ea sedem conmutare iussi. postea demum uidi Schmidtium quoque falso loco positum esse illud enuntiatum iudicauisse. atqui in etymologico magno p. 327, 1 et in etymologico Gudiano p. 180, 16 Didymi nomine traduntur eadem fere quae hic leguntur, omissa tamen inuentorum mentione. possit igitur quispiam suspicari hanc, cum apud Orionem non iusto loco posita sit, insertam nec a Didymo profectam esse. cum tamen ille ἐν τῷ περὶ ποιητῶν haec docuerit et e fragm. 2 apud Schmidtium adpareat cum etiam quae ad uitam et personas poetarum pertinebant respexisse, illa suspitio abicienda est.

[25] recte Bernhardyus, *Grundriss der griechischen Litt.* ed. II, uol. 2 p. 414 priora quoque ad Aristotelem auctorem rettulit, cum in priore editione de hac re dubitauerit.

[26] *Des Q. Horatius Flaccus Buch über die Dichtkunst*, Castris Batauis 1824, p. 175 seqq.

[27] Bernhardyus nescio qua auctoritate nisus uerba ita edidit (de Hor. ep. ad Pis. p. 22) ,*Neoptolemi Parii* (sic) *de arte poetica*'. Franciscus Dousa Iani f. in auctario ueteris conmentatoris a Iac. Cruquio editi (Horatius ed. Cruquius. Antuerp. 1597) p. 695 Porphyrionis uerba exhibet qualia supra posui (omissis his *eiusque liberos*, quae etiam in ueteribus editionibus desunt), in qua re utrum ,manu scriptum probae ac sincerae uetustatis codicem', e quo se pleraque Porphyrionis descripsisse testatur p. 682, an uolgatas huius scholiastae editiones secutus sit non liquet. facile autem Graeca uerba a librariis omitti poterant, cuius rei in ipsius Porphyrionis scholiis factae Henricus Stephanus exempla quaedam recenset in diatribis secundis ad Horatium, p. 159 ed. III anni 1600.

tro quinto de Neoptolemo Pariano disputans p. 360 dubitare non debuit quem Neoptolemum Porphyrio diceret. scripsit autem Neoptolemus cum conplura carmina epica, tum grammatica opera, et περὶ γλωσσῶν libros minimum tres (Athen. 11, 476 f), unde ὁ γλωσσογράφος audiit (Strabo 13, 589), et περὶ ἀστεϊσμῶν. hoc igitur scripum a scholiasta Horatiano respici Meinekius putat. ,quem librum' inquit ,cum in unius asteismi explicatione consumptum esse incredibile sit, probabile est Neoptolemum etiam de ceteris figuris exposuisse et dum id faceret etiam ea passim attulisse, quae praeceptis de arte poetica similia essent'. sed quamquam prorsus ex Alexandrinorum more erat in poematis a proposito degredi, in grammaticis tamen libellis eiusmodi degressiones male se haberent neque in libro explicandis ἀστεϊσμοῖς destinato ceteris figuris locus erat, nedum eis ,quae praeceptis de arte poetica similia essent'. asteismi autem figuram multas formas conplecti ipse Meinekius paullo ante (p. 358) indicauit. neque de dispersis quibusdam per alium librum praeceptis de arte poetica cogitandum esse ipse Porphyrio uidetur indicare, cum Horatium, qui sat multa praecepta in hac epistula proponat, ,non omnia sed eminentissima' tantum congessisse testetur. itaque haud dubie recte Ed. Müllerus (*Gesch. d. Theorie d. Kunst bei d. Alten* 2 p. 270) et Orellius (ed. III, uol. 2 p. 684) Neoptolemum censent iustum de arte poetica commentarium conscripsisse. et perquam male profecto Porphyrio locutus esset, si — quod per se patet — Horatium in hunc librum quem de arte poetica inscripsisset praecepta de arte poetica congessisse dixisset, neque hoc potius uoluisset dicere eum Neoptolemi cognomine libro usum esse. nec denique est cur eiusmodi libellum a Neoptolemo editum esse incredibile sit [28]: quam facile uero fieri potuit ut alia huius operis mentio ad nos non perueniret.

Hunc igitur librum Neoptolemi Horatius in suum usum uertisse traditur. at per totam nostram epistulam nihil adparet reconditioris illius doctrinae qualis grammaticum Alexandrinum decebat. praecepta enim tantum non omnia simplicia sunt quaeque non magna indigeant eruditione sed e subtili potius atque polito iudicio pulchrique et decori sensu, qualis ipsi Horatio inerat, manasse uideantur. neque sententiae illae in quibus Horatio auctore quasi cardinem artis uersari uidimus Alexandrinorum indoli et doctrinae satis conueniunt, cum neque unitati, quam utique obseruandam esse

[28] quod Neoptolemum de epigrammatis scripsisse Athenaeus 10, 454 f testatur, id quidem ad titulos potius lapidi aeriue incisos referendum uidetur quam ad commentarium aliquem de hoc poesis genere scriptum. nam Athenaei uerba haec sunt Νεοπτόλεμος δ' ὁ Παριανὸς ἐν τῷ περὶ ἐπιγραμμάτων ἐν Χαλκηδόνι φησὶν ἐπὶ τοῦ Θρασυμάχου τοῦ σοφιστοῦ μνήματος ἐπιγεγράφθαι τόδε τὸ ἐπίγραμμα κ. τ. λ. solebant autem iam ueteres corpora inscriptionum instituere, quale tertius anthologiae Palatinae liber refert qui sic inscribitur ἐν Κυζικῷ εἰς τὸν ναὸν Ἀπολλωνίδος, τῆς μητρὸς Ἀττάλου καὶ Εὐμένους, ἐπιγράμματα ἃ εἰς τὰ στυλοπινάκια ἐγέγραπτο, περιέχοντα ἀναγλύφους ἱστορίας, ὡς ὑποτέτακται. similes libri conmemorantur Polemonis periegetae qui στηλοκόπας dicebatur (cf. Prelleri Polemon. p. 12 seqq.) περὶ τῶν κατὰ πόλεις ἐπιγραμμάτων (Preller. p. 123 seqq.), Philochori ἐπιγράμματα Ἀττικά, Aristodemi ἐπιγράμματα Θηβαϊκά, Crateri ψηφισμάτων συναγωγή. conf. Boeckh. Corp. Inscr. Graec. uol. I praef. p. VIII. Franz elementa epigraph. Gr. p. 9.

poetae primo loco Horatius inculcat, tantum tribuisse uideantur, neque modo, quippe quem frequentibus a proposito degressionibus uiolauerint, neque eis ut Graecis in mentem uenire potuerit ut Graeca exempla imitanda esse praeciperent. in hac igitur una re quodam modo consentire uidentur Alexandrini et Horatius quod utrique arti multum tribuunt. sed longe abest poetae Romani ars a putida illa nimisque anxia Alexandrinorum grammaticorum arte multumque distant Horatii uersus sermoni propiores et quasi repentes per humum ab eis qui illorum doctrinam sequebantur [29]. hoc enim maxime Horatius a poetis aequalibus paene omnibus differt, quod non inferiorum temporum scriptores imitandos esse censet, uerum florentis Graeciae exemplaria ciuibus suis commendat eorumque usus non seruilis sed ad certam iudicii normam exacti Romanisque rebus adcommodati exemplum eis proponit [30]. de qua re pluribus exponere ut sane multum habet et utilitatis et delectationis ita huius scriptionis non est. abunde enim constat in uniuersum Venusinum poetam ab Alexandrinorum ratione abhorrere. neque tamen his quae generalius exposita sunt contenti esse poterimus, sed in singula quoque inquirendum est. itaque lustranda iam sunt quae de poesis historia certisque quibusdam rebus ad artem propius pertinentibus passim ab Horatio traduntur. et Daniel quidem Heinsius [31] non dubitari oportere putat quin ea quae de rebus metricis agant omnia apud Parianum Neoptolemum inuenerit Flaccus, e quo haec epistula adumbrata sit. scilicet ea respexit quae inde a uersu 251 de iambo disputantur. at ego quidem quam maxime persuasum mihi habeo ibi Romani senarii historiam adumbrari [32]: ideo iambum uocari syllabam longam breui subiectam non sine acerba inrisione docet et ad prima elementa artis metricae descendit, quia antiqui poetae Romani senarios fingere consueuerant quibus nullus inesset iambus. itaque duo tantum uersibus illis insunt quae Graecam doctrinam redoleant, et definitio illa iambi et quod de hoc pede in sede pari quam metrici dicunt necessario monetur. utrumque tamen Horatius non a Neoptolemo discere debebat, nam et ipse optimos iam finxerat senarios et ei qui de emendanda poesi idem sentiebant, uelut Ouidius Varius Gracchus, exactissime seruabant leges Graecorum [33]. neque maiorem ueritatis speciem prae se fert Orellii suspitio mythicae poesis historiam quae uersibus 391—401 con-

[29] ita Horatius semel tantummodo (art. poet. 467) uersum σπονδειάζοντα finxit, quem οἱ νεώτεροι tanto opere adamabant (Cic. ad Att. 7, 2, 1) eiusque usum Catullianum nuper Mauricius Hauptius in prohoemio indicis lectionum aestiuarum Berolinensis 1855 p. 11 seq. inlustrauit.

[30] epp. 1, 19, 21 seqq., ubi se primum Archilochum (conf. sat. 2, 3, 12) Sapphoque et Alcaeum (cf. carm. 3, 10, 13. 4, 3, 12) Latio ostendisse eorumque carmina uolgasse gloriatur; in satiris autem se post Lucilium priscae comoediae exemplum sibi proposuisse imitandum non tecte significat, quode bene exposuit Frid. Iacobus in progr. gymn. Lubec. uerno a. 1841 p. 7 seqq. conf. Diomed. 3, 482 P. ‚satira est carmen apud Romanos maledicum et ad carpenda hominum uitia archaeae comoediae charactere conpositum; quale scripserunt Lucilius et Horatius et Persius'.

[31] in animaduersionibus et notis in Q. Horatium Flaccum, Lugd. Bat. 1612, p. 112.

[32] confer subtilem et accuratam de hac quoque re Frid. Iacobi expositionem, programmati gymn. Lubec. a. 1844 p. 37—42 insertam. recta uia praeiuerat Richardus Bentleius in eximio de metris Terentianis schediasmate.

[33] conf. Bentl. ad art. poet. 260.

tineatur fortasse ex Neoptolemo haustam esse. quae enim ibi leguntur uix ex scripto aliquo grammatico deprompta sed locis potius conmunibus poetarum adnumeranda sunt, ueluti Orpheus carm. 1, 12 et 24, Amphion carm. 3, 11. epp. 1, 18 similem in modum conmemorantur, sequentia denique cum laudibus poesis epistulae ad Augustum insertis conparari possunt. rectius fortasse idem Orellius quae de elegia disputata supra examinauimus ad Neoptolemum redire putat, factumque esse potest ut Horatius quae et a u. 73 et a u. 401 enarrat, deinde quod de Choerilo dicit (conl. epp. 2, 1, 231 seqq.) ex illo expresserit, quamquam ne hoc quidem statuamus necesse est. certe quae u. 275 de Thespide tragoediaeque primordiis narrantur tot erroribus falsisque interpretationibus (de quibus interpretes et eos qui de litterarum Graecarum historia scripserunt consulas) referta sunt ut uix adducamur ea a grammatico Alexandrino ita tradi potuisse; quae tamen de Aeschylo et de lege qua comoediae nimia licentia atque petulantia coercita sit statim secuntur certiore nituntur fundamento [34]. denique quae de dramate satyrico traduntur (220 seqq.) generaliora fere sunt neque ea uidentur quorum certum quendam auctorem quaeramus; item praeceptum de numero personarum in tragoedia adhibendarum (192) ex ipsisne tragoediis an aliunde Horatius petierit discerni uix poterit; alterum illud de deo ex machina non adhibendo (191) non prorsus inprobabiliter Daniel Heinsius l. l. p. 85 ad Neoptolemum refert. quae autem de choro et de antiquitatibus tibiae exponuntur (193 seqq.), in eis mira quaedam Romanarum Graecarumque rerum confusio adparet, itaque a Graeco auctore profecta non sunt (id quod Bernhardyus de Hor. ep. ad Pis. p. 12 statuit).

Pauca igitur sunt quae aliqua cum probabilitate Horatius ex Neoptolemo ‚congerere' potuisse uideatur, ut quod Porphyrio refert fumum potius quam lucem adferat nostrae quaestioni. itaque iam, cum alia de auctoribus ab Horatio adhibitis non tradantur, nobismet ipsis periculum faciendum est siquid de hac re inuestigare possimus. nec tamen Dacierium [35] curamus qui praeter Neptolemum et Aristotelem (de quo infra pluribus exponetur) e Critone Zenone Democrito praecepta Horatium contulisse coniecit. de Democrito quid statuendum sit supra uidimus, Crito scripsit quidem *περὶ ποιητικῆς* (Diog. Laert. 2, 121) itemque Zeno *περὶ ποιητικῆς ἀκροάσεως* (Diog. Laert. 7, 4: quae res cum Horatii epistula nihil fere conmune habet), sed de scriptorum deperditorum cum Horatiano poemate coniunctione ludere tantum coniecturas licet: eodem enim iure poetam Venusinum suspicari possumus Theophrastum secutum esse qui inter alia opera huc pertinentia *περὶ ποιητικῆς* scripsit (Diog. Laert. 5, 47), uel

[34] conf. de his Bernhardyum, *Grundriss der griechischen Litteratur* ed. II, uol. 2 p. 579 seqq.

[35] *Oeuvres d'Horace en latin traduites en françois par M. Dacier et le P. Sanadon*, uol. 8 (Amst. 1735) p. 71: *il avoit en vûë de donner aux Romains une Poëtique, qui seroit comme un abregé et un précis de ce qu' Aristote, Criton, Zenon, Democrite et Neoptoleme de Paros* (sic) *avoient écrit sur ce sujet.* Critonem et Streuberus p. 10 de Dacierio referens omittit et qui Streuberum sequi uidetur Bernhardyus l. l. p. 12.

Simonem qui περὶ ποιήσεως (Diog. Laert. 2, 122), uel Phaniam qui περὶ ποιητῶν (Athen. 8, 352 c), uel Heraclidem qui περὶ ποιητικῆς καὶ τῶν ποιητῶν (Diog. Laert. 5, 88), uel Hieronymum qui περὶ ποιητῶν conmentatus est (Athen. 14, 635 f), uel Chamaeleontem, cuius quae de Aeschylo apud Athenaeum 1, 21 d leguntur ab interpretibus quidem conlata sunt cum Horatianis uersibus 278—280, sed non magis a Flacco uidentur expressa esse quam duo Dioscoridis epigrammata (anthol. Pal. 7, 410. 411), quae primus edidit Horatium ea respexisse ratus Daniel Heinsius l. l. p. 104 seqq. sed haec hactenus. neque enim hodie quisquam artem rhetoricam, quam Demetrii Phalerei nomine inscriptam uersamus, Horatium imitatum esse putabit, cum eam multo inferiore aetate scriptam esse satis constet[36]; neque Dohrnium moramur qui epistulam nostram cum Luciani libello de conscribenda historia conferri posse putat[37], cum haec conparatio, ut recte institui possit, a nostro certe consilio prorsus abhorreat.

Iam uero quaedam scripta quae fata tulerunt examinaturis et cum Horatiano poemate conparaturis nobis discriminis illius in mentem uenit quod inter imitationem eiusdemque sententiae repetitionem fortuitam interesse Boeckhius indicat in praeclaro libro quem ante hos fere quinquaginta annos de Graecae tragoediae principibus conposuit p. 243: ‚haec' inquit ‚quam late pateat quantaeque subinde similitudines praesertim in poesi inter duos scriptores casu nascantur, pauci fortasse accurate norunt et ipse fortasse ignorarem, nisi cum olim uersibus luderem in me essem ipso expertus: hoc enim propria experientia ut alia multa discitur facilius quam in alienis rebus. quippe accidit interdum ut duo siue idem siue simillimum quiddam dicant uel in rebus reconditioribus, ita ut, nisi ex ipsis uerbis eorumque structura et uniuersa conformatione spectetur imitatio, sit parum ingenui hominis accusare seruile imitandi studium'. itaque caueamus ne nimis inliberales simus erga urbanissimum politissimique iudicii poetam. —

Primum igitur illa sententia examinanda est quam olim a Carolo Godofredo Schreitero professore Lipsiensi prolatam[38] postea Fridericus Astius[39] probante Eichstaedtio[40] copiose exposuit, et in toto libelli consilio et in singulis de arte praeceptis Horatium Platonis Phaedrum imitatum esse (Ast. p. 35). ‚quis enim' Schreiterus inquit ‚non fatebitur utrique scriptori hoc maxime propositum fuisse ut iudicia popularium de litterarum ratione inepte sentientium emendaret et regeret, ut scribendi studium uel potius libidinem a subitanea illa leuitate et uana furoris poetici affectatione reuocaret ad artem suis et propriis legibus tractandam atque philosophia, hoc est

[36] conf. Ant. Westermannum, *Geschichte der Beredtsamkeit*, uol. 1 § 95 p. 218.

[37] *Einige Bemerkungen über den Brief an die Pisonen. Itzehoe* 1824.

[38] de Horatio Platonis aemulo eiusque epistolae ad Pisones cum huius Phaedro comparatione. Lips. 1789. cuius conmentationis usum doleo mihi negatum fuisse: pauca quae mox adferam apud Hilgersium l. l. p 12 inueni.

[39] de Platonis Phaedro. Ienae 1801. huc spectant maxime caput tertium et sextum (p. 129 seqq.).

[40] ibidem p. 172 seqq.

naturae humanae diligenti obseruatione, unice derinandam, ut iudicii seueritatem, limae subtilitatem scribendique curam iis imperaret quibus ad acquirendam nominis immortalitatem aut populi plausum captandum satis uideretur periturae illudere chartae?' idem fere Astius et de Horatii epistula (p. 33) et de Phaedro (p. 35. 40) statuit. at duplici errore haec argumentatio nititur. nam quamquam negari non potest quibusdam locis Horatium litterarum sui temporis condicionem respicere poetasque aequales carpere, primarium tamen epistulae consilium aliud esse supra demonstratum est. neque aliter de Phaedro Platonico statuendum uidetur. Astii certe sententia ,omnia in toto sermone Platonis consilio rhetores sui temporis carpendi melioraque de arte rhetorica praecepta tradendi accommodata reperiri' (p. 40) statim eis infringitur quae ipse profert, dum ,orationes illas de amore cet. nonnisi episodia esse (p. 37. 38. 41)[41] haud necessaria ad sermonis constitutionem (p. 39), ornamenti causa addita (p. 40)' putat, quae ,ornatui quidem sint sermoni atque decori, sed tamen extra rem de qua agitur nullo modo putandae', utique cum choricis comoediae ueteris carminibus conparandae (p. 41). quasi uero haec tantum ornamento comoediis fuissent neque quam artissime cum earum argumento et consilio coniuncta. omnino si rectum Astii de Phaedro iudicium esset, hic dialogus quodam modo perfectum artis opus, quale profecto est, haberi non posset, quoniam non simplex et unus esset. alii igitur in explicando amore siue pulchro, alii in dialecticae artis atque rationis expositione, alii in aliis rebus summam disputationis uersari censuerunt; quos omnes non id effecisse ut uni consilio omnia in isto dialogo inseruire, ad unam quandam sententiam atque summam omnia spectare demonstrarent, mihi quidem bene probasse uidetur Karolus Steinhartus in egregiis quae Hieronymi Mülleri interpretationi Germanicae Phaedri praemisit prolegomenis (Platonis operum uol. 4 p. 13 seqq.), quibus prolegomenis de recte intellegenda Platonis arte et philosophia optime meruit uir eximius. idem argumenti summam accurate explicuit in hunc fere modum: ex inmortalis animi diuino quodam spiritu inflati pulchri et boni amore et liberrimo perfectissimoque cultu ex hoc motu diuino profecto omnem uitam altiorem et excelsam atque piam manare, in primis summam atque perfectissimam animi uitam, philosophiam, cuius interiore instrumento, arte dialectica, simul externi, uerae eloquentiae, pretium constituatur, quae et in dicendo et in scribendo perfectissima sit si dialogi forma utatur notionum animo concipiendarum rationem uerbis imitantis[42]. quae si recte

[41] idem p. 32 ,cetera quae his (poetarum aequalium uituperationi et admonitioni) Horatius inseruerit, nonnisi episodia esse' censet.

[42] p. 24: *die begeisterte Liebe der unsterblichen Seele zu dem an sich Schönen und Guten und die von dieser Begeisterung getragene freieste Ausbildung ihres eigenthümlichen Wesens ist die Quelle jedes höhern gottgefälligen Lebens, besonders aber des reinsten vollkommensten Geisteslebens, der Philosophie, deren geistiges Organ, die Dialektik oder die Kunst der Gedankenbildung, zugleich den Werth ihres äussern Organs, der wahren Beredtsamkeit, bedingt, die ihrerseits wieder in mündlicher wie in schriftlicher Darstellung am vollkommensten in der Form der den innern Process der Begriffserzeugung in Worten nachbildenden Wechselrede erscheint.*

exposita sunt, id quod mihi quidem subtilissima et exactissima Steinharti disputatio (p. 21—24) persuasit, non eloquentiam eiusque quae tunc erat condicionem summum esse dialogi argumentum patet, itaque tota illa Schreiteri Astiique argumentatio ab hac quoque parte corruit.

Alterum deinde quod Astium statuisse Streuberus (p. 60. 62 seq.) dicit, Phaedrum ipsum cum Pisonis filio apte conparari posse, id in Astii libro equidem quamuis diligenter quaesiuerim nusquam inueni: immo p. 149 Astius conicit Platonem sub Phaedri persona falsos carpere adsentatores, eiusdem illos generis atque a quibus ut Piso caueat Horatius moneat u. 419 seqq. illud igitur, ut sane subabsurdum est, inmerito Streuberus Astio exprobrat.

Itaque hoc constat Horatium totam epistulae rationem e Platone non expressisse. sed num ideo Streubero adstipulabimur qui p. 63 omnes errasse adfirmat; ,qui stulte Astium secuti Horatium Platonis singula uerba flexus sententiasque imitatum esse dixerint'? quod sane eis non conprobauit quae deinde de imitatione ueterum et maxime Horatii copiose exposuit. quin uero aliquis singula imitari potest et ex libro depromere quem uniuersum non sequatur? neque negauit Streuberus neque negari potest Horatium ,docti' Platonis scripta lectitasse (conf. sat. 2, 3, 11), e quibus studiis qui fructus redundauerint et interpretes passim monuerunt et Arnoldus (l. l. p. 28 seqq.) exposuit, nimis quidem anxie hic quidquid aliquam similitudinis speciem praebere uidebatur ab imitatione repetens, uelut cum uersibus art. poet. 396—400 haec philosophi uerba expressa et inlustrata putat *οἱ ποιηταὶ ἡμῖν ὥσπερ πατέρες τῆς σοφίας εἰσὶ καὶ ἡγεμόνες* (Lys. p. 214 a)[43]. quin ipsum Phaedrum ab Horatio non modo lectum sed aperte quoque respectum esse equidem crediderim. conferas enim quaeso uersus 309—311, quos supra iam examinauimus,

> scribendi recte sapere est et principium et fons:
> rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae,
> uerbaque prouisam rem non inuita sequentur

cum his Socratis uerbis initio prioris orationis positis (p. 237 b) *περὶ παντός, ὦ παῖ, μία ἀρχὴ τοῖς μέλλουσι καλῶς βουλεύεσθαι· εἰδέναι δεῖ περὶ οὗ ἂν ᾖ ἡ βουλή, ἢ παντὸς ἁμαρτάνειν ἀνάγκη. τοὺς δὲ πολλοὺς λέληθεν ὅτι οὐκ ἴσασι τὴν οὐσίαν ἑκάστου. ὡς οὖν εἰδότες οὐ διομολογοῦνται ἐν ἀρχῇ τῆς σκέψεως, προελθόντες δὲ τὸ εἰκὸς ἀποδιδόασιν· οὔτε γὰρ ἑαυτοῖς οὔτε ἀλλήλοις ὁμολογοῦσιν* (personae conuenientia cuique), neque diffiteberis haec satis accurate expressa esse. neque igitur dubitandum uidetur quin praeter Xenophontem (conf. p. 10) Socraticis chartis etiam Plato indicetur, praesertim si aliis quoque Phaedri locis eadem inculcari reputaueris, uelut p. 259 e *ἆρ' οὖν οὐχ ὑπάρχειν δεῖ τοῖς εὖ γε καὶ καλῶς ῥηθησομένοις*

[43] adde haec: *so ist die Vermuthung Heindorfs zu Sat. 2, 8, 7, dass der so gewählte Ausdruck* cenae pater *vielleicht im Sprachgebrauch üblich gewesen, zum mindesten gewagt, dahingegen ein eignes Licht des Scherzes und der Laune auf ihn fällt, wenn er verglichen wird mit der Argumentation bei Plat. Symp. p. 177 d ἄρχειν δὲ Φαῖδρον πρῶτον, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος κατάκειται καί ἐστιν ἅμα πατὴρ τοῦ λόγου.*

τὴν τοῦ λέγοντος διάνοιαν εἰδυῖαν τὸ ἀληθὲς ὧν ἂν ἐρεῖν πέρι μέλλῃ; p. 262^{a-c}, maxime his *λόγων ἄρα τέχνην, ὦ ἑταῖρε, ὁ τὴν ἀλήθειαν μὴ εἰδώς, δόξας δὲ τεθηρευκώς γελοίαν τινά, ὡς ἔοικε, καὶ ἄτεχνον παρέξεται*, deinde p. 277^{b} *πρὶν ἄν τις τό τε ἀληθὲς ἑκάστων εἰδῇ περὶ ὧν λέγει ἢ γράφει, κατ' αὐτό τε πᾶν ὁρίζεσθαι δυνατὸς γένηται . . ., περί τε ψυχῆς φύσεως διιδὼν κ. τ. λ.*[44]. cum igitur Horatius Platonis Phaedrum quasi digito monstrasse uideatur, in promptu est suspicari, alia quoque inde repetenda esse. itaque, quamquam Socrates in altera sua oratione, quae dithyrambi quandam speciem prae se fert (conf. p. 244^{a}), *ὃς δ' ἂν* inquit *ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη* (p. 245^{a})[45], cum tamen postea arti plurimum tribuat (p. 263^{b}. 265^{d}), maxime illo loco quem supra laudaui (p. 269^{d}) *εἰ μέν σοι ὑπάρχει φύσει ῥητορικῷ εἶναι, ἔσει ῥήτωρ ἐλλόγιμος προσλαβὼν ἐπιστήμην τε καὶ μελέτην· ὅτου δ' ἂν ἐλλίπῃς τούτων, ταύτῃ ἀτελὴς ἔσει*, quidam ea quae de arte et ingenio Horatius monet e Platone hausta esse dixerunt. sed supra uidimus et Democriti (qui quidem credebatur) quoddam dictum respici et oppositionem illam artis et ingenii tam tritam et uolgarem fuisse, ut cur ad Platonem eam referremus non esset. de unitate quoque Plato non nulla tradit, et generaliora (p. 265^{d} *εἰς μίαν τε ἰδέαν συνορῶντα κ. τ. λ.* conf. p. 237^{c}), et tragoediam spectans (p. 268^{d} *καὶ οὗτοι ἂν* (Sophocles et Euripides), *ὦ Σώκρατες, οἶμαι, καταγελῷεν εἴ τις οἴεται τραγῳδίαν ἄλλο τι εἶναι ἢ τὴν τούτων (ῥήσεων καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα) σύστασιν πρέπουσαν, ἀλλήλοις τε καὶ τῷ ὅλῳ συνισταμένην*), quae Horatium respexisse uix puto; uerum quin ea quae p. 264^{c} leguntur *ἀλλὰ τόδε γε οἶμαί σε φάναι ἄν, δεῖν πάντα λόγον ὥσπερ ζῷον συνεστάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὐτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι μήτε ἄπουν ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν καὶ ἄκρα πρέποντ' ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα*, quin igitur haec Horatii animo obuersata sint cum scriberet

humano capiti ceruicem pictor equinam
iungere si uelit et uarias inducere plumas
undique conlatis membris, ut turpiter atrum
desinat in piscem mulier formosa superne

et hanc picturam cum libro conpararet

cuius uelut aegri somnia uanae
fingentur species, ut nec pes nec caput uni
reddatur formae,

ne Streuberus quidem dubitat (p. 67). in eis quoque quae maxime inde a p. 270 philosophus disputat, curae et praeparationis magnam partem in eo uersari ut cuiusque

[44] Porphyrio ad u. 311 ‚Asinius Pollio' inquit ‚idem dixit: male hercule eueniat uerbis nisi rem sequantur'. propius etiam accedit Catonis ‚praeceptum paene diuinum' (apud Iul. Victor. art. rhetor. in Ciceronis scholiastis I p. 197 ed. Or.) rem tene, uerba sequentur.

[45] Ion. p. 533^{e} *πάντες γὰρ οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως*, p. 534^{b} *οὐ πρότερον οἷός τε ποιεῖν (ποιητής ἐστι) πρὶν ἂν ἔνθεός τε γένηται καὶ ἔκφρων καὶ ὁ νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ ἐνῇ.* confer omnino totam illam expositionem.

rei natura, ab oratore maxime animorum diuersa indoles accurate dignoscatur, insunt quae cum Horatianis quodam modo congruant; sicuti quae p. 271$^{c.d}$ leguntur (quibuscum haec sunt conferenda p. 261^{a} *ἡ ῥητορικὴ ἂν εἴη τέχνη ψυχαγωγία τις διὰ λόγων*) eis fere respondent quae a u. 100 Horatius exponit. nec tamen haec a poeta expressa esse contenderim. quae uero p. 264^{b} de ordine disseruntur *τί δὲ τἆλλα; οὐ χύδην δοκεῖ βεβλῆσθαι τὰ τοῦ λόγου; ἢ φαίνεται τὸ δεύτερον εἰρημένον ἔκ τινος ἀνάγκης δεύτερον δεῖν τεθῆναι, ἤ τι ἄλλο τῶν ῥηθέντων; κ. τ. λ.*, ea nihil cum Horatiano de ordine praecepto 42 seqq. — male Astius p. 127 addit u. 92 — commune habent nisi quod utroque loco de ordine agitur, sed diuerso modo. neque quae p. 259. 260. 272$^{d.e}$. 273^{d} de ueritate oratori utique adsequenda exponuntur apte ab Astio p. 138 seq. cum Horatianis uersibus 338 seq. conponuntur, immo toto caelo diuersa sunt: nam poeta uetat nos nimis mira et incredibilia, ueritatis specie prorsus destituta proferre, Plato uero boni oratoris esse docet ueritatem tantum sequi neque ad fallendos iudicum animos fingere quae uera non sint, ueri autem similia. neque multo maiore cum iure haec in conparationem uocata sunt, p. 269$^{b.c}$ et u. 19 seq. 32 seq. (Ast. p. 129), p. 275^{d}—276^{c} et u. 379—382. 391—408. 470—473 (Ast. p. 140), p. 278^{d} et u. 293 (Ast. p. 150). magis denique uidentur falsi esse qui singula quaedam uocabula Horatiana a Platone sumpta censent, e quorum numero Arnoldus est cum (l. l. p. 30) u. 318 uiuas uoces repetit ab his *λόγον ζῶντα καὶ ἔμψυχον* (p. 276^{a}) et Eichstaedtius (apud Astium p. 177 seqq.) qui ‚tornatos‘ illos uersus a Bentleio aliisque acriter inpugnatos ita defendere studet ut ad Platonis exemplar Horatium hoc uocabulo usum esse statuat: apud illum enim p. 234^{e} haec legi *τί δέ; καὶ ταύτῃ δεῖ ὑπ' ἐμοῦ τε καὶ σοῦ τὸν (τοῦ Λυσίου) λόγον ἐπαινεθῆναι ὡς τὰ δέοντα εἰρηκότος τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῃ μόνον ὅτι σαφῆ καὶ στρογγύλα καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευται*, de quo uocabulo quae addit in eis uir doctissimus inter *τορνεύειν* et *τορεύειν* non distinxit.

Eorum quae ex aliis Platonis dialogis in conparationem uocata sunt paene solus mentione dignus est locus Cratyli p. 425^{d} iam a Lambino laudatus *εἰ μὴ ἄρα βούλει, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι θεοὺς αἴροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἰπόντες ἀπαλλαγῶμεν ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν καὶ διὰ ταῦτα ὀρθῶς ἔχει.* at deus ex machina notior erat quam quem ex hac Platonis mentione per iocum et quasi *ἐν παρόδῳ* facta Horatius cognosset (191 seq.). relicua prorsus spernenda sunt ueluti quod Arnoldus u. 163 cerei nomen e Platonis legg. 1, 633^{d}, ubi legitur *θωπείας κολακικάς, αἳ καὶ τῶν σεμνῶν οἰομένων εἶναι τοὺς θυμοὺς κηρίνους ποιοῦσιν*, deriuat et quod u. 111 quod Bentleius e grammatici cuiusdam anonymi codice Vigorniensi recepit adflent tueri sibi uidetur his Platonis uerbis (Ion. p. 535^{e}) *καθορῶ γὰρ ἑκάστοτε αὐτοὺς (τοὺς θεατὰς) ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλαίοντάς τε καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις.*

Sed mittamus iam inter siluas Academi quaerere exempla Horatii et in aliam nos conferamus Socraticam domum. uocat enim nos ad Lycei ambulationes philosophus

Stagirites ut de arte poetica disserentem se audiamus. cuius placita et praecepta cum Horatianis conparare a multis uiris doctis iubemur. primus enim anno 1550 Iacobus Grifolus Lucinianensis Aristotelis de arte poetica libro diligenter conparato Horatii libellum inlustrare conatus est neque dubitat in epistula, qua ad Fabium Mignanellum Luceriae episcopam commentarium suum mittit, adfirmare ‚ostendisse se locos Horatianos ac totum fere hoc opus ex Aristotelis arte poetica decerptum' [46]. post hunc Daniel Heinsius (l. l. p. 74) fere omnia ex Aristotele Flaccum deprompsisse censuit: paullo cautius Dacierius et Desprezius iudicarunt. ad priores illos propius accedit Regelsbergerus qui in editione sua artis poeticae (Vindob. 1797) p. 29 Horatium in hanc orationem siue recitationem dicere mauis [47] gravissima totius artis poeticae Aristoteliae praecepta coartasse adfirmauit idque commentario suo demonstrasse sibi uisus est. quod quidem uel duobus uel nemini persuasit. qui secuti sunt modestius eo contenti fuerunt ut locos similes conponerent, id quod et Hochederus fecit in editione epistulae Horatianae p. 163 seqq. et Streuberus p. 72—77 et Orellius in commentario. hic uero de ratione quae inter utrumque librum intercedat uel potius non intercedat sic iudicat ‚passim comparari cum praeceptis Horatianis possunt loci ex Aristotelis libro περὶ ποιητικῆς, non tamen tot quot nonnulli interpretes similitudinis quadam specie decepti uoluerunt. immo nisi omnia me fallunt Aristotelem non legit Horatius' (ed. III, uol. 2 p. 684). similiter Bernhardyus (l. l. p. 12) postquam Dacierium cum alios tum Aristotelem Horatii auctorem perhibuisse docuit, ‚quodsi' inquit ‚Aristotelis nullam hodie litterulam teneremus, mirarer tamen huius sententiae temeritatem; nunc cum omnium manibus teratur eximium περὶ ποιητικῆς fragmentum, quid de commento tali statuam non inuenio'. contra Streuberus p. 78 Horatium Aristotelem passim respexisse non diffitetur, non tamen quasi euolutum eius librum ante oculos habuisset et inde quidquid aptum sibi uideretur transscripsisset, sed ut quae olim legerat quaeque iam priuati iuris erant facta depromeret et in suum usum uerteret. qua de re quid existimandum sit nos quoque conparando utroque libello exploremus.

Et hoc quidem statim adparet utriusque libri consilium et formam quam maxime esse diuersa. philosophus enim uere artem scripsit in qua quidquid ad artem poeticam penitus cognoscendam pertinet tractandum, ipsius poesis origo ex intimis animi humani arcanis repetenda, finis ex artis natura morumque humanorum indole explicandus, cuncta ad certas quasdam leges in ipsa rerum natura positas reuocanda,

[46] p. 1146 editionis G. Fabricii a. 1555, qua praeter Acronem et Porphyrionem continentur commentarii Christophori Landini in omnia Horatii opera, Francisci Luisini Iacobi Grifoli Iasonis de Nores in artem poeticam et adnotationes Erasmi Roterodamensis Aldi Manutii Ludouici Coelii Angeli Politiani Antonii Coccii Ioannis Baptistae Pii Iacobi a Cruce Petri Criniti Henrici Glareani.

[47] neque enim est Regelsbergero auctore epistula sed ita librum inscripsit: *Horazens Dichtkunst, öffentlich vorgelesen, auf Verlangen der edlen Pisonen, im Beyseyn gelehrter Römer* p. 41 conf. p. 152 seqq.

omnium poesis partium et generum pariter ratio habenda [48], quasi ab initio usque ad finem operis poeta prosequendus, omnia denique aptis exemplis inlustranda atque conprobanda erant. contra Horatius non ipsam rerum cognitionem summum putat sed utique usui consulit et a perscrutandis poesis causis, ab omni denique arte et ratione prorsus alienus id tantum agit ut iuuenes poematum pangendorum summis capitibus instituat, quid uitandum quid expetendum sit doceat, de ancipiti euentu moneat, denique dehortetur potius ab incepto quam strenuus suasor atque magister existat. apud Aristotelem omnia generalia magisque in uniuersum disputata sunt, Horatius cuncta eorum ad quos scribit usui atque exercitationi adaptat. illius liber ratione atque uia totius disciplinae orbem conplectitur et explicat, huius libellus epistula est certo quodam consilio certorumque uirorum ratione habita scripta ideoque in aliis conmorans, alia aut leuiter tangens aut plane omittens. nec solum epistula est, uerum epistula poetica; neque in eam cadit quod de Empedocle Aristoteles dicit de poet. 1, 8 [49] *οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ μέτρον· διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον ἢ ποιητήν* [50]; sed Horatius *κατὰ μίμησιν ποιητὴς* est (1, 7), cum omnia ad uitam imitetur atque simul et iucunda dicat et idonea uitae, itaque poetam se praestet omne punctum ferentem. quam prorsus diuersam librorum rationem non nulla exempla optime inlustrabunt. Aristoteles enim de iusto tragoediae ambitu disserens c. 7, 6 *τοῦ δὲ μήκους* inquit *ὅρος πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν αἴσθησιν οὐ τῆς τέχνης ἐστίν· ... ὁ δὲ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος ἀεὶ μὲν ὁ μείζων μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος, ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.* haec definitio decet philosophum, aliter Horatius (189):

neue minor neu sit quinto productior actu
fabula quae posci uolt et spectata reponi [51].

[48] noli mirari me hoc dicere cum in libro *περὶ ποιητικῆς* de duobus tantum poesis generibus tradat, de tragoedia et breuissime de epopoeia. nam hodie inter uiros doctos constare uidetur hunc quem manibus uersamus librum siue partem siue epitomen siue siluam et quasi adumbrationem (quae est God. Hermanni et F. A. Wolfii sententia) operis amplioris esse cuius uestigia apud ipsum Aristotelem reperiuntur rhet. 1, 11 extr. 3, 1 extr. 3, 2 init. et ante med. 3, 18 extr. polit. 8, 7, 4. quod si A. Stahrius (*Aristoteles bei den Römern* p. 191) ita disputat ‚*aus diesem grösseren Werke [περὶ ποιητῶν] hat sich nur ein Auszug erhalten, dessen Verfasser für seinen speciellen Zweck die theoretischen Bemerkungen über Epos und Tragoedie meist mit den aristotelischen Worten excerpirte — die heutzutage sogenannte aristotelische Poetik*‘, quo iure hoc dicat uir de Aristotele bene meritus nescio. nam Diogenes Laertius 5, 22 *περὶ ποιητῶν* tres libros et 5, 24 *πραγματείαν τέχνης ῥητορικῆς* duobus libris absolutam diserte distinguit; idem alii quoque faciunt quos Franc. Ritterus in praefatione ad art. poet. p. VIII seq. laudat.

[49] posterior numerus paragraphos editionis Francisci Ritteri indicat.

[50] quis credat haec a Streubero Hochederum secuto p. 77 conponi cum scita Horatii de Empedocle narratiuncula u. 464 seqq.? non aptius profecto quam quod idem u. 129 rectius Iliacum carmen deducis in actus confert cum c. 23, 4 *ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας ἢ δύο μόναι, ἐκ δὲ Κυπρίων πολλαί κ. τ. λ.*

[51] quidam haec ad Aristotelis de partibus (*μέρη κατὰ τὸ πόσον*) tragoediae doctrinam rettulerunt cap. 12 explanatam, sed falso. nam quae ibi docentur ab Horatio prosus aliena sunt: aeque Graecorum tragoedia actus ignorauit ac Romana illius partes; Orellius autem quod quinque actus ad idem redire putat atque *πρόλογον ἐπεισόδια (τρία) ἔξοδον* in eo errat quod episodia semper tria fuisse perhibet, cum, ut Sophocleis tantum exemplis utar, utraque Oedipus quattuor, Antigona quinque habeat.

hoc praeceptum e consuetudine tragoediae Romanae desumptum tantummodo ad usum conpositum est et ad plausum spectantium captandum instructum. — altero loco plane contraria Horatius et Aristoteles docent. hic enim postquam Agathonem in Flore sua omnia finxisse ipsum nec tamen minorem oblectationem concitare exposuit, pergit in hunc modum 9, 8 ὥστ' οὐ πάντως εἶναι ζητητέον τῶν παραδεδομένων μύθων περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν ἀντέχεσθαι. καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν, ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν ἀλλ' ὅμως εὐφραίνει πάντας. Horatius uero dehortatur Pisonem ne quicquam inexperti scaenae committat, nam (128)

difficile est proprie conmunia dicere, tuque
rectius Iliacum carmen deducis in actus
quam si proferres ignota indictaque primus.

ni mirum, ille in uniuersum loquitur, hic adulescentem monet primum tragoediae scribendae periculum facturum. — contra tertium exemplum a quibusdam in conparationem uocatum similitudinis quadam specie decipit. Stagirites enim ubi de tragoediae μέρεσι κατὰ τὸ ποῖον uerba facit facta et fabulam (τὰ πράγματα καὶ τὸν μῦθον) plus ualere quam mores (τὰ ἤθη) demonstrat, cum sine factis tragoedia conponi nequeat, quod quin sine moribus fiat nihil inpedire: ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις ἠθικὰς καὶ λέξεις καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ ποιήσει ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον (hoc est οὐ δι' ἐλέου καὶ φόβου περανεῖ τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν 6, 2), ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα δὲ μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων (6, 12). Flaccus uero (319):

interdum speciosa locis morataque recte
fabula nullius ueneris, sine pondere et arte
ualdius oblectat populum meliusque moratur
quam uersus inopes rerum nugaeque canorae.

sed uterque locus nihil habet conmune. neque enim debemus u. 322 res idem putare atque μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων, quod si facimus sane difficillimus locus est explicatu. hoc tantum Horatius dicit, quod sane consentaneum est, tragoediam quae mores bene fictos exhibeat passimque sententiis et locis conmunibus sit ornata, licet arte et uenere careat, magis tamen placere quam quae multa quidem cum arte elaborata sed illarum uirtutum expers sit (inopes rerum *,inhaltsleer'*).

His quae disputauimus satis opinor discrimen adparet quod inter Horatium et Aristotelem intercedit, quod si paucis conprehendere uolumus, ita optime explicari uidetur ut Aristotelem magis poesin, Horatium magis poetam respicere dicamus. ex qua ratione alia quoque explicanda sunt. nam philosophus ut par est primis capitibus quid sit poesis quaerit eamque statuit imitationem (μίμησιν) esse (1, 2). itaque pertractato loco de imitatione ad causas poesis (4, 2 τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστὶ ... καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας) progreditur eiusque uaria genera recenset (4, 7), deinde ad tragoediam pergit cuius notissimam illam definitionem proponit ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ

λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν (6, 2) tragoediaeque partes (μέρη κατὰ τὸ ποιὸν) breuiter conmemorat μῦθον ἤθη λέξιν διάνοιαν ὄψιν μελοποιίαν (6, 7). horum omnium apud Horatium paene nihil inuenitur. nam quod apud philosophum primum locum tenet in eoque tota disputatio nititur, quo omnia redeunt, poesin esse imitationem hoc Horatius uix indicat. nequaquam enim huc pertinent quae u. 134 de imitatione dicuntur: magis haec (317)

respicere exemplar uitae morumque iubebo
doctum imitatorem et uiuas hinc ducere uoces.

causas deinde poesis non magis curat poeta. uaria uero poesis genera et ipse enumerat u. 73 seqq., sed ut nihil fere cum Aristotele congruat nisi quae de iambo dicuntur. hic enim ἀπὸ δὲ Ὁμήρου inquit ἀρξαμένοις ἐστιν (ποίημα τὰς τῶν φαύλων πράξεις μιμούμενον) οἷον ἐκείνου ὁ Μαργίτης καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον· διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους (4, 8) et paullo postea (4, 14) λέξεως δὲ γενομένης αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρεν· μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν. σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους [52], deinde 24, 5 τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον κινητικά, τὸ μὲν ὀρχηστικὸν τὸ δὲ πρακτικόν. quibuscum conparari possunt haec (79)

Archilochum proprio [53] rabies armauit iambo:
hunc socci cepere pedem grandesque cothurni
alternis aptum sermonibus et populares
uincentem strepitus et natum rebus agendis.

sed quae apud Aristotelem (4, 13) de primordiis tragoediae leguntur καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν· τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς, ea nequaquam cum Horatianis conueniunt (278)

post hunc [54] personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus et modicis instrauit pulpita tignis
et docuit magnumque loqui nitique cothurno.

prorsus enim falsi sunt qui uerbis quae sunt magnum loqui expressa putant Aristotelia τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν, cum Aristoteles dicat Aeschylum sermoni et dialogo primas partes tribuisse quae apud antiquiores chori fuerint, Horatius illis uerbis nihil nisi notam Aeschyli μεγαλοφωνίαν indicet. item quae de fine tragoediae, de animorum quasi lustratione, egregie Aristoteles exponit apud Horatium frustra quaesiueris, qui iuuandis tantum animis natum inuentumque esse poema censeat (377).

[52] conf. 22, 10. rhet. 3, 8 ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες.

[53] male Orellius proprium explicat ‚ab ipso inuentum'; hoc enim hoc loco per se patet. immo iambus rabiei proprius est, id quod optime Aristotelis uerba inlustrant.

[54] Thespidem de quo supra p. 16 a nobis dictum est.

tragoediae autem partes illae tractantur quidem a poeta, qui de μύθῳ siue **fabula** u. 119 seqq. exponit, de moribus et sententia (ἤθεσι καὶ διανοίᾳ) — nam utrumque artissime coniunctum est conf. 6, 5 [55] — u. 120 seqq. 154 seqq. 312 seqq., de dictione (λέξει quae et ipsa cum διανοίᾳ aliquid conmune habet) u. 45 seqq. 93 seqq. 217. 225 seqq., de re musica (μελοποιίᾳ) u. 202 seqq., de adparatu denique scaenico u. 179 seqq. perpaucis, haud dubie conprobans haec Aristotelis (6, 19) ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μὲν ἀτεχνότατον δὲ καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς· ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἐστίν (conf. 14, 1. 2). ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστίν: haec omnia, inquam, tanguntur quidem ab Horatio sed ut Aristotelis rationem eum habuisse non sit quod credas.

In proximis Aristoteles ad μῦθον siue ad argumentum tragoediae tractandum pergit (c. 7—14). quod quam maxime flagitat ut sit et simplex et recte dispositum: his enim duabus rebus, unitate et ordine maxime pulchritudo continetur, quam ob rem eas Aristoteles coniungit [56]. κεῖται δ' ἡμῖν inquit τὴν τραγῳδίαν τελείας καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν (7, 2), et plenius postea (23, 1) ὅτι δεῖ τοὺς μύθους συνιστάναι δραματικοὺς καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκεῖαν ἡδονήν, δῆλον, quae de unitate actionis disputata ita cum eis quae c. 7, 3 de ordine traduntur (δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν ἄρχεσθαι μήθ' ὅπου ἔτυχε τελευτᾶν, ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις, hoc est ἀρχῇ καὶ μέσῳ καὶ τελευτῇ) conspirant ut utriusque artissima necessitudo inde eluceat. pergit autem (8, 1) μῦθος δ' ἐστὶν εἷς οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ — quod bene Homerum intellexisse —, ... (§ 3) ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν .... (§ 4) χρὴ οὖν ... τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι καὶ ταύτης ὅλης καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους ἢ ἀφαιρουμένου διαφέρεσθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον. uides Aristoteli in hoc cum Horatio conuenire quod uterque unitati plurimum tribuit, sed cum idem a Platone aliisque factum esse constet, non est cur in hoc Aristotelem sequi Horatium existimemus, praesertim cum in singulis non sane magna similitudo inueniatur: quorum quaedam infra recensebimus. ordinem uero prorsus diuerso modo Horatius tractat u. 42 seqq. neque apud eum ordo tam coniunctus cum illa unitatis lege est [57]. — caput nonum Aristotelis in hoc

[55] omnino difficillimum est definire quid sit διάνοια. Aristoteles tribus locis de ea agit, c. 6, 6 διάνοιαν δὲ (λέγω) ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύασί τι ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην, c. 6, 16 τοῦτο (διάνοια) δ' ἐστὶ τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν ... ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι ὡς ἔστιν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται, c. 19, 1 ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν καὶ ὅσα τοιαῦτα. quae postrema fortasse mouere nos possunt ut u. 99 seqq. ad διάνοιαν referamus: nam quo minus his ὄψιν tractari, id quod quibusdam propter u. 102 uisum est, statuamus sententiarum conexu prohibemur.

[56] conf. Ed. Müllerum, *Gesch. d. Theorie d. Kunst bei d. Alten*, 2 p. 102.

[57] ad unitatem qualis ab Horatio tractatur non pertinet μῦθος ἁπλοῦς de quo c. 13, 4 agitur, qui qualis sit optime perspicitur conlatis quibus § 7 μῦθος διπλοῦς explicatur: δευτέρα δ' ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων ἐστὶ [σύστασις] ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσιν. bene rem exposuit God. Hermannus p. 147. itaque non recte Streuberus p. 73 hunc locum attulit.

maxime explicando uersatur ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, id quod conparatione poesis et historiae inlustratur. quae sane summa poesis ratio ab Horatio uix indicatur uelut u. 338

ficta uoluptatis causa sint proxima ueris.

quamquam haec alio potius spectant de quo mox dicetur. neque magis huc pertinere uidentur u. 125 seqq.

siquid inexpertum scaenae conmittis et audes
personam formare nouam, seruetur ad imum
qualis ab incepto processerit et sibi constet.

magis enim his unitas morumque constantia flagitatur quam argumentum probabile et κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον factum: sed haec quodam modo cohaerent. — Aristoteles deinde de diuersis argumentorum generibus exponit simplicibus et inplicatis (c. 10 μῦθοι ἁπλοῖ καὶ πεπλεγμένοι), tum de fortunae conuersione et de agnitione horrendisque facinoribus (c. 11 περιπέτεια, ἀναγνώρισις, πάθος), exin de partibus tragoediae (c. 12 conf. adn. 51), de exitu eisque quae ad personam uere tragicam formandam necessaria sint (c. 13), denique de mouendo metu et miseratione (c. 14). quae omnia cum Horatianis apte conponi non possunt exceptis fortasse quae c. 14, 2 de portentis in scaena proponendis dicuntur οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν· οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας ἀλλὰ τὴν οἰκείαν, conlatis his 15, 7 ἄλογον δὲ μηδὲν (δεῖ) εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας οἷον τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τῷ Σοφοκλέους [58] (quid uituperet ipse c. 24, 10 indicat). haec enim admonitio accedit ad Horatii u. 338 seqq.

ficta uoluptatis causa sint proxima ueris,
ne quodcumque uolet poscat sibi fabula credi
neu pransae Lamiae uiuum puerum extrahat aluo [59].

minus huc cadunt uersus 185 seqq.

ne pueros coram populo Medea trucidet,
aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
aut in auem Progne uertatur, Cadmus in anguem:
quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.

nam in his id maxime agitur quaenam narranda quae spectantium oculis proponenda

[58] prorsus ab hac re aliena sunt haec c. 24, 8 δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν, μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον .... τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ. σημεῖον δέ· πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι. τὸ θαυμαστὸν enim et τὸ τερατῶδες quam maxime inter se differunt. illud autem cur in tragoedia adpetendum sit adparet ex his rhet. 1, 11 p. 1370 a 16 οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις et p. 1371 a 31 καὶ τὸ μανθάνειν καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστίν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητὸν κ. τ. λ.

[59] cum his etiam ea conferri possunt quae c. 24, 10 et 25, 17 paene eisdem uerbis leguntur προαιρεῖσθαι δεῖ ἀδύνατα εἰκότα μᾶλλον ἢ δυνατὰ ἀπίθανα.

sint[60]. sed ne priora quidem satis cum Aristotele congruunt: certe Horatius propterea quod incredibiles sint ab eiusmodi rebus tractandis dehortatur, Stagirites uero quoniam tragoediae tantum sit miseratione et metu audientium animos a perturbationibus purgare.

Capite quinto decimo Aristoteles de moribus agit. in quibus pingendis quattuor esse expetenda, *ἓν μὲν καὶ πρῶτον ὅπως χρηστὰ ᾖ* (§ 1 conl. § 8), de qua ratione magis morali nihil Horatius docet, *δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα* (§ 2), id quod Flaccus pluribus persequitur u. 114—118. 120—124. 156—178. 236—239. 244—247, *τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον* (§. 3. 6) hoc est ut recte Hermannus explicat *οἷον ἂν γένοιτο*, quod igitur aliquatenus cum u. 338 proxima ueris congruit, *τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν* (§ 4), quibuscum haec apte conparantur (119)

aut famam sequere aut sibi conuenientia finge

et u. 125—127 quos modo laudauimus[61]. item ex eis quae in relicua illius capitis parte tractantur haec (§ 7) *φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ ἀπὸ μηχανῆς* simillima sunt uersibus Horatianis (191)

nec deus intersit nisi dignus uindice nodus
inciderit.

potest hoc ab Aristotele Horatius deprompsisse sed hoc statuamus necesse non est, cum iam Platonem eodem modo iudicasse (Cratyl. p. 425 d) uiderimus et apud alios quoque (uelut Ciceronem de natura deorum 1, 20, 53) ita dei ex machina fiat mentio ut in prouerbium abiisse uideatur.

Caput sextum decimum quo diuersae agnitionis species tractantur non curamus. e septimo decimo autem ea quae § 2 leguntur *ὅσα δὲ δυνατόν, καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον. πιθανώτατον γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς* (leg. cum Twiningio *ἀπ' αὐτῆς τῆς*) *φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα* plerumque conparantur cum his (101)

ut ridentibus adrident ita flentibus adsunt
humani uoltus: si uis me flere, dolendum est
primum ipsi tibi cett.

[60] male rem egit Streuberus quod p. 75 cum u. 185 conponit haec e cap. 14, 6 *καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν — τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος.* quae si ita Stagirites scripsisset, male fecisset. nam Medea apud Euripidem liberos non *ἔξω τοῦ δράματος* necat sed *ἔξω τῆς σκηνῆς* (*τὰ ἔξω τοῦ δράματος ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν ἢ ὅσα ὕστερον* 15, 7, conf. ibidem *ἔξω τῆς τραγῳδίας*, 18, 1 *τὰ ἔξωθεν*, 24, 10 *ἔξω τοῦ μυθεύματος, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι*). quid igitur? postrema uerba nequaquam ad Medeam pertinent sed ad ea quae post *Μήδειαν* uocabulum secuntur. omnino de *πάθεσι* (*πάθος ἐστὶ πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυνηρά* 11, 6) Aristoteles loquitur et ita quidem: *ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας καὶ γινώσκοντας, καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν· ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινόν, εἶθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους· τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος, ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ ὥσπερ ὁ Ἀλκμαίων κ. τ. λ.* haec recte se habent. nihil igitur Horatii et Aristotelis locis est conmune nisi quod uterque Medeam liberos interficientem conmemorat.

[61] non apte cum his uersibus Streuberus p. 73 conparat quae apud Aristotelem secuntur *κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτιθείς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι.* neque debuit u. 119 ad *τὸ ὅμοιον* referre.

sed nescio an non recte illa Aristotelis uerba ita interpretentur ut idem dicant atque quae rhet. 3, 7 leguntur συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι. nam et actiua uocabulorum quae sunt χειμαίνειν et χαλεπαίνειν notio certe minime uolgaris est, neque ἀληθινώτατα bene dictum uidetur pro eo quod est ἐνεργέστατα, neque poetae est ira spectatores adficere. quam ob rem fortasse non male Ed. Müllerus l. l. 2 p. 26. 361 seqq. locum ita explicat, qui ipse aestuet uerissimam aestuantis, qui ipse irascatur uerissimam irati praebere speciem. quamquam ita quoque remanet quaedam difficultas, cum Aristoteli potius dicendum fuisset πιθανώτατοι δὲ οἱ ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐν τοῖς πάθεσιν εἰσίν et quae secuntur. itaque cum mihi non liqueat hoc in medio relinquam.

Neque magis placet quod c. 18, 3 μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν, εἰ δὲ μή, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς conparant cum Horatianis (372)

mediocribus esse poetis
non homines, non di, non concessere columnae

et u. 378: poema

si paullum summo decessit, uergit ad imum.

perquam sane speciosa est haec conparatio. sed uerba Aristotelis aliter explicanda sunt, quod adparet si conexus rationem habes: ἅπαντα enim εἴδη τῆς τραγῳδίας dicit (quae μέρεσι § 1 respondent) inplicatum patheticum ethicum quartumque quoddam cuius exempla adfert; id quod eis quoque apertum fit quae statim secuntur γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν κ. τ. λ. deinde rationem iudicii plane diuersam ab Aristotele Horatius u. 374 seqq. indicat. — melius inter utrumque scriptorem conuenit de choro. nam quae Aristoteles dicit 18, 7 καὶ τὸν χόρον δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου καὶ συναγωνίζεσθαι... διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσιν πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν ἢ ἐπεισόδιον ὅλον;, ea satis accurate expressa reperiuntur apud Horatium his uersibus (193)

actoris partes chorus officiumque uirile
defendat neu quid medios intercinat actus
quod non proposito conducat et haereat apte.

quae Horatium ad exemplum Aristotelis siue alius alicuius qui eadem docuerit edixisse admodum est probabile. uerum (ut hoc statim moneam) quae mox apud Horatium secuntur (214)

sic priscae motumque et luxuriem addidit arti
tibicen traxitque uagus per pulpita uestem,

ea parum habere uidentur similitudinis cum eis quae ab Aristotele c. 26, 1 uituperantur πολλὴν κίνησιν κινοῦνται οἷον οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον ἂν Σκύλλαν αὐλῶσιν.

Omnia quae capitibus 19—22 de διανοίᾳ et de dictione — nam de μελοποιίᾳ et ὄψει nihil traditur — disputantur, in quibus ad prima doctrinae grammaticae

elementa philosophus non dedignatur descendere, ab Horatio aliena sunt. eorum uero quae de epica poesi disserit ea fere quae de Homero praedicat cum Horatio conparari possunt. quem ut iam antea Aristoteles probauit et quod necessariam actionis unitatem siue arte siue natura optime perspectam habuerit secutusque sit (8, 3) et quod Achillis morum insigne exemplum proposuerit (15, 8 conf. Hor. u. 120 seqq.), ita c. 23, 3 iustis eum laudibus effert τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον, quod augens Horatius ait (146)

nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri
nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.

summa autem laude Aristoteles c. 24, 7 Homerum ornat: Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν· οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής, quae ex parte certe ad id redeunt. quod in cyclio poeta reprehendit, laudat in Homero ,qui nil molitur inepte' Flaccus (136 seqq.). tum Aristoteles ὁ δὲ inquit ὀλίγα φροιμιασάμενος εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα κ. τ. λ., Horatius (148):

semper ad euentum festinat et in medias res
non secus ac notas auditorem rapit.

deinde ille § 9: δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ, hic postquam (144) speciosa miracula conmemorauit (151):

atque ita mentitur, sic ueris falsa remiscet,
primo ne medium, medio ne discrepet imum. —

Restat ut duos locos in conparationem uocatos paucis absoluam. Hochederus enim, qui omnino non ueretur quam diuersissima conponere, l. l. p. 163 cum praecepto Horatiano de materia potenter sumenda (38) conparat c. 25, 4 εἰ μὲν γὰρ προείλετο (ἡ ποίησις) μιμήσασθαι κατ' ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. at utriusque loci discrimen in propatulo est. Aristoteles enim de eis rebus loquitur quae poesin non deceant et carmine tractari non possint, Horatius uero de eis quae unius alicuius poetae uires et facultatem superent. — alter Horatii locus hic est (361)

ut pictura poesis: erit quae si propius stes
te capiat magis et quaedam cum longius abstes,
haec amat obscurum, uolet haec sub luce uideri cett.

adparet certas quasdam et imaginis et poesis uirtutes et uitia notari atque conparari. itaque non recte plerumque haec ita laudant quasi in uniuersum poesis cum pictura conpararetur, sed idem hoc loco fit quod u. 1 seqq. et 9 conpositis poetis et pictoribus [62] factum est. neque aliter Aristoteles qui et ipse saepius conparatione a pictura siue pictoribus petita utitur (1, 4. 2, 2. 6, 11. 15, 8. 25, 1. 17), cum c. 6, 15 ita

[62] quos pro omnibus artificum generibus non semel nominari O. Iahnius obseruauit, *Telephos und Troilos*, Kiliae 1841, p. 10.

disputat παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς· εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα, nequaquam utramque artem uniuersam conponit sed unum quiddam utrique conmune esse obseruat. qua re uix quicquam uolgarius fingi potest quodque saepius apud antiquos scriptores reperiatur: id quod interpretes Horatii abunde demonstrant. —

Haec fere habui quae de Aristotelis arte poetica monerem. sed alter est eiusdem philosophi liber passim iam laudatus, qui in hac quaestione prorsus omitti nequit. ni mirum, rhetorices libro secundo Stagirites de moribus pro aetatibus diuersis exponit: ἡλικίαι δ' εἰσὶ νεότης καὶ ἀκμὴ καὶ γέρας (cap. 12). idem inde a u. 156 ab Horatio fit, sed ut quattuor aetates discernantur, pueritia adulescentia aetas uirilis senectus: quod discrimen inter scriptorem Graecum et Romanum existumo e diuersis utriusque gentis moribus atque institutis natum esse. in singulis multa sane congruunt. puerorum enim et adulescentum mores partim eosdem partim admodum similes eis esse quos iuuenibus tribuit Aristoteles cap. 12 conpositis utrisque — id quod maiore ex parte iam ab Orellio aliisque factum est — adparet:

gestit paribus colludere	φιλόφιλοι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν. φιλογέλωτες, διὸ καὶ εὐτράπελοι
iram colligit (ac ponit temere)	θυμικοὶ καὶ ὀξύθυμοι καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ. θυμώδεις
mutatur in horas. cupidusque et amata relinquere pernix	ἐπιθυμητικοὶ καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν. εὐμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχέως δὲ παύονται
utilium tardus prouisor	μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων
prodigus aeris	φιλοχρήματοι ἥκιστα διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι
sublimis	ὑπεροχῆς ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης. μεγαλόψυχοι (τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων μεγαλοψυχία).

alia ab alterutro tantum scriptore conmemorantur: e quo genere est quod u. 162 et 163 non habent apud philosophum quae sibi respondeant et quod iuuenes quales Aristoteles describit οὐ κακοήθεις sunt ἀλλ' εὐήθεις, εὔπιστοι, ἀνδρειότεροι, αἰσχυντηλοί, ἐλεητικοί, quod πάντα ἄγαν πράττουσιν et εἰδέναι πάντα οἴονται καὶ διισχυρίζονται, maxime uero quod εὐέλπιδες sunt et ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι. quorum iuuentutis propriorum maxime postremum, cui apud philosophum plurimum tribuitur, ab Horatio ne indicari quidem mirum certe est. magis mirum eis, qui Bentleium secuti pro conperto habendum esse opinantur, in his aetatum characteribus ut Aristoteles naturam sequatur ita Horatium Aristotelis uestigiis institisse, hoc uideatur necesse est quod in uirorum descriptione de nulla fere re inter utrumque conuenit: uix enim hunc uersum Horatianum (167)

quaerit opes et amicitias, inseruit honori

expressum dixeris ex his Aristoteleis (cap. 14) οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. plura rursum in senilium morum notatione conparari possunt,

modo Bentleii coniecturam u. 172 ,spe lentus, iners, pauidusque futuri' scribentis probaueris [63]. hic quoque similia conponamus:

quaerit (et inuentis miser abstinet ac timet uti)	τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσιν. πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλόν. ἐπιθυμητικοὶ καὶ πρακτικοὶ κατὰ τὸ κέρδος. δουλεύουσι τῷ κέρδει
res omnes timide gelideque ministrat	κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ, καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τις ἐστίν
spe lentus	δυσέλπιδες διὰ τὴν ἐμπειρίαν. ζῶσι τῇ ἐλπίδι
pauidus futuri	δειλοὶ καὶ πάντα προφοβητικοί
querulus	οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μέν εἰσιν ἀσθενεῖς δέ. ὀδυρτικοί εἰσι καὶ οὐκ εὐτράπελοι οὐδὲ φιλογέλοιοι.

contra alia discrepant, quae facile indagabit qui paullo accuratius utrumque locum examinauerit. itaque cum neque uniuersa aetatum diuisio eadem sit apud utrumque neque in uirorum descriptione ulla adpareat similitudo et in relicuis aetatibus totidem fere singulae res discrepent quot consentiunt, mihi quidem tutius uidetur statuere Horatium haec non ex ipso Aristotele hausisse. omnino hic locus is est qui optime deceat rhetorum scholas, in quibus ,plerumque rustici superstitiosi auari timidi secundum condicionem propositorum effingebantur' [64] atque haud dubie haec quoque morum cuiusque aetatis notatio saepissime instituebatur [65]. qua re ueri uidetur similius inde Horatium sua petiisse nisi ex semet ipso hausit, aut si Aristotele usus est, certe memoria potius fretus quam ipso libro adhibito id fecit.

Hoc modo ut iudicem eo quoque moueor quod alia indicia artis rhetoricae Aristoteleae ab Horatio in usum uocatae equidem nulla deprehendere potui. sunt quidem pauca similia quae passim iam laudaui: ueluti illa 3, 7 συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι conparata sunt cum Horatii uersibus 99 seqq. (p. 29) et quae de iambo dicuntur 3, 1 et 8 cum u. 79 seqq. (adn. 52). sed nihil in his est quod iudicium modo propositum abicere nos cogat. quod si conparatio nostra Horatii et Aristotelis recte instituta est, perpauca apud utrumque tam similia esse adparet quae ille ex hoc expressisse uideatur: id uero constat consilium quod uterque secutus sit plane diuersum esse.

[63] quisquis Horatium Aristotelis locum expressisse contendit, non poterit quin poetae uerba ex Bentleii sententia constituat. nam id quidem effici posse non credo, spe longum alium esse atque qui longinquas spes concipere soleat; neque auidus futuri idem est qui ab Aristotele φιλόζωος dicitur. de quibus rebus quasi nihil Bentleius disputasset, Orellius singulari iudicii inbecillitate inutilem uocat eius coniecturam, cum ne uno quidem exemplo conprobauerit spe lentum ita explicari posse quo modo Forcellinium secutus ipse interpretatus est. at hic mos est et istius uiri et multorum aliorum qui auctoritate sua interposita summi illius critici acumen sagacitatem doctrinam exemplorum copiam refutasse sibi uidentur.

[64] uerba sunt Quintiliani inst. orat. 6, 2, 17.

[65] eodem modo Bernhardyus iudicat de epistula ad Pisones p. 12.

Studia rhetorica cum poeticis coniunctissima, postquam eis Aristoteles ingenii sui doctrinaeque facem admouit, a multis et diligentissime exculta, et mox ubi ‚Graecia capta ferum uictorem cepit, et artes intulit agresti Latio‘ hae quoque artes Romam propagatae sunt. ubi Horatii tempore duo potissimum uiri in haec studia incubuerunt, quorum alter maxime e libro περὶ ὕψους, qui Longini nomine falso insignitus inperante Vespasiano uidetur conpositus esse[66], nobis innotuit, alterius satis multi commentarii iudicio et acumine insignes hodieque extant, Caecilium dico Calactinum[67] et Dionysium Halicarnasseum. neque abhorruisse Horatium a Graecorum rhetorum usu atque consuetudine ipse indicat, cui in itinere Brundisino comes fuerit ‚rhetor Heliodorus Graecorum longe doctissimus‘ (sat. 1, 5, 2), qui idem esse uidetur atque clarissimus ille grammaticus et metricus[68] quo Horatium in adhibendis insolentioribus metrorum formis magistro usum esse ingeniosa est Theodori Bergkii suspitio[69]. — in promptu igitur est conicere Dionysii scriptis fortasse inesse quibus Horatius uti potuerit. quae expectatio forsitan augeatur, cum haec legerimus quae in illius libro περὶ συνθέσεως ὀνομάτων cap. 10 extant. δοκεῖ δέ μοι δύο ταῦτα εἶναι τελικώτατα, ὧν ἐφίεσθαι δεῖ τοὺς συντιθέντας εὖ μέτρα τε καὶ λόγους, ἥ τε ἡδονὴ καὶ τὸ καλόν (quam doctrinam deinde pluribus exponit exemplisque inlustrat) et cap. 11 τάττω δὲ ὑπὸ μὲν τὴν ἡδονὴν τὴν ὥραν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐστομίαν καὶ τὴν γλυκύτητα καὶ τὸ πιθανὸν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα (conl. iud. de Lysia cap. 8). Horatius enim (99) ait

> non satis est pulchra esse poemata, dulcia sunto
> et quocumque uolent animum auditoris agunto.

at tamen quam Dionysius ἡδονὴν dicit non prorsus congruere puto cum eo quod Horatius dulce adpellat. hunc enim de oratione morata et adfectibus mouendis idonea uerba facere quae secuntur indicant[70]: ille de amoena quadam suauitate et uoluptate orationis loquitur (conf. Hor. u. 377) quam pro libri sui ratione maxime qualis in externa orationis specie adpareat persequitur. utriusque igitur loci similitudo speciosa potius est quam uera: alii ne tantam quidem similitudinem prae se ferunt. ita Horatius u. 47 uerba tum bene seri siue coniungi monet ubi notum uerbum callida iunctura nouum reddiderit (conf. u. 240 seqq.): Dionysius cap. 3 non tam e recte eligendis uocabulis nasci orationis gratiam docet quam e conpositione uerborum, id quod loco quodam Homeri demonstrat (Od. π 1—16) qui conpositus sit διὰ τῶν εὐτελεστάτων τε καὶ ταπεινοτάτων ὀνομάτων, οἷς ἂν καὶ γεωργὸς καὶ θαλαττουργὸς καὶ χειροτέχνης καὶ πᾶς ὁ μηδεμίαν ὤραν τοῦ λέγειν εὖ ποιούμενος ἐξ ἑτοίμου λαβὼν ἐχρήσατο. quibuscum congruit quod

[66] conf. Buchenau, de scriptore libri περὶ ὕψους. Marburgi Chattorum 1849.

[67] conf. Toupium ad Longin. de sublim. 1, 1.

[68] conf. Ritschelium, *die alexandrinischen Bibliotheken*, Vratislauiae 1838, p. 140 seqq.

[69] *rheinisches Museum für Philologie, neue Folge*, 1 (1842) p. 374 seqq.

[70] non male, quamquam distinctius poterat, uocabulum explicuit I. C. T. Ernestius in lexico technologiae Latinorum rhetoricae, Lipsiae 1797, p. 139.

idem iud. de Lysia cap. 8 hunc praedicat consulto dataque opera ea oratione uti quae sine ullo labore nata potius quam facta uideatur: πεποίηται γὰρ αὐτῷ τοῦτο τὸ ἀποίητον καὶ δέδεται τὸ λελυμένον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μὴ δοκεῖν δεινῶς κατεσκευάσθαι τὸ δεινὸν ἔχει. quod uero de conp. uerb. 20 rhetor exponit orationem pro dicentis adfectibus uariam esse (id quod etiam Aristoteles docet rhet. 1, 2: 2, 1 extr.), id tam per se patet ut non magis ab Horatio expressum sit u. 105 seqq., quam quae iud. de Lysia 4 dicuntur οὐ τοῖς ὀνόμασι δουλεύει τὰ πράγματα παρ' αὐτῷ, τοῖς δὲ πράγμασιν ἀκολουθεῖ τὰ ὀνόματα uersu 311 (conl. 40 seq.) respiciuntur. quod si quae de Dionysio dicta sunt consideramus, nihil inesse adparet quo adducamur ut Horatium eius scriptorum rationem habuisse credamus.

Sed non tantum Graeci uerum ipsi quoque Romani mox studia rhetorica amplexi sunt, id quod cum Cornificii siue quis alius est rhetorica ad Herennium scripta, tum Ciceronis uarii de hac arte commentarii demonstrant. at ille statim initio totius operis maxime diuersum ab Horatio iudicium de Graecis exemplis proponit (1, 1. 4, 1—7). quae deinde 1, 9, 14 disputantur ‚tres res conuenit habere narrationem, ut breuis ut dilucida ut ueri similis sit' et 2, 22, 34 ‚uitiosa expositio est quae nimium longe repetitur', his quidem eadem fere flagitantur quae in Homero laudantur ab Horatio u. 146—152, sed ut haec inde repeti non oporteat. item quae 1, 1 et 3, 21, 34 sententiae explicantur, artem sine adsiduitate dicendi non multum iuuare et naturam doctrinamque coniunctas demum ualere, accedunt quidem ad Horatii u. 292 seqq. et 408 seqq., sed altero loco ita Cornificius loquitur ut artem non ingenio sed usui opponat, altero tantum de exercenda memoria uerba facit. itaque quae inter utrumque scriptorem intercedere uideri poterat necessitudo si accuratius inquirimus euanescit. neque magis Ciceronis scripta rhetorica Horatius uidetur secutus esse, quamquam in his quoque passim reperiri quae Horatianis praeceptis similia sint consentaneum est. ita quae a poeta a u. 100 de mouendis adfectibus exponuntur conparari possunt cum eis quae de orat. 2, 45, 189 et 3, 57, 216 (conf. orat. 38, 131 seq.) disputantur: porro quae de eligendis uocabulis Horatius monet (45 seqq.) quandam similitudinem habent cum eis quae de orat. 3, 43, 170 docentur. sed grauius est quod M. Tullius idem fere de tractanda et emendanda arte oratoria sentit atque de poesi Flaccus: quod optime exposuit Otto Iahnius in praefatione ad Ciceronis oratorem [71]. Cicero enim inter primos Romanos cum accurata exemplorum Graecorum exploratione et cognitione sui iudicii libertatem coniunxit et popularibus hanc rationem conmendauit.

Omnes autem doctrinae partes simul conplexus est uir inter Romanos eruditissimus, M. Terentius Varro, cuius Horatium passim rationem habuisse Bergkius sagaciter coniecit et probabiliter exposuit in conmentationum de reliquiis comoediae Atticae antiquae (Lips. 1838) libro primo p. 147 seqq. nec fere fieri potuit quin Horatius tanti uiri scripta cognita haberet. quapropter quae de tibia poeta tradit u. 202 seqq.

[71] de Horatio confer p. XII, quem locum iam supra p. 15 ubi de Horatii et Alexandrinorum ratione exposui laudare debui.

tibia non ut nunc orichalco iuncta tubaeque
aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
adspirare et adesse choris erat utilis cett.,

ea fortasse non inepte ad Varronem referemus qui testibus Acrone et scholiis Cruquianis ad hunc locum ‚ait in tertio[72] disciplinarum et ad Marcellum de lingua Latina quattuor foraminum fuisse tibias apud antiquos. et se ipsum ait in templo Marsyae uidisse tibias quattuor foraminum' (conf. Seru. ad Verg. Aen. 9, 618). deinde de metris Varro in libris de lingua Latina ad Marcellum scriptis exposuit[73]; praeterea uel ab Hieronymo Stridensi in indice librorum a Varrone conpositorum[74] uel ab aliis laudantur eius libri de poematis tres[75], de originibus scaenae tres, de scaenicis actionibus tres, de actibus scaenicis tres, praeter eos qui de personis eosque qui quaestiones Plautinas tractabant. adparet igitur Varronis πολυγραφίαν multa praebuisse quibus Horatius uti potuerit, sed difficile erit accurate definire quaenam in arte poetica a Varrone recte repeti possint, praesertim cum huius fragmenta per omnia antiquitatis monumenta dispersa adhuc conlecta non sint: quae quidem cura ut difficillima est summaque et diligentia et acumine indiget, ita quin uberrimos fructus latura et paene cunctas studiorum nostrorum partes noua luce perfusura sit dubitari nequit. —

Iam cum finis huic scriptioni faciendus sit, iudicium nostrum breuiter ita explicabimus ut Horatium potuisse pauca a Neoptolemo accipere, non nulla e Platonis Aristotelisque scriptis hausisse uideri, Romanis quoque auctoribus in quibusdam fortasse usum esse, in longe uero plurimis suae mentis acumen sanumque iudicium et suam experientiam secutum esse dicamus. nec tamen propositam quaestionem ab omni parte absoluisse nobis uidemur: quod quo minus fieret et exiguae nostrae uires prohibuerunt et ipsius quaestionis difficultas, quippe quae amplissimam posceret et accuratissimam uniuersarum litterarum antiquarum cognitionem. deinde neque noua sunt maiore ex parte quae protulimus, cum certa potius quam inaudita adsequi studuerimus, nec semper errores nos euitasse confidimus:

sunt delicta tamen quibus ignouisse uelitis:
nam neque chorda sonum reddit quem uolt manus et mens
poscentique grauem persaepe remittit acutum,
nec semper feriet quodcumque minabitur arcus.

[72] scribendum uidetur ‚in septimo' conl. Ritschelio de M. Terentii Varronis disciplinarum libris, Bonnae 1845, p. 20 seq.

[73] conf. Ritschelium l. l. p. 34 seqq.

[74] conf. Ritschelium in nouo museo Rhenano 6, 481 seqq. et in prohoemio indicis scholarum Bonnensis 1849–50.

[75] de poetis libri tres huc non pertinent, cum in eis de Romanis tantum poetis sermo fuisse uideatur, conf. Ritschelium, parergon 1, 621 et in nouo museo Rhenano 6, 515.